

## C. Dialectologie

### ELEMENTE ROMÂNEȘTI ÎN TERMINOLOGIA PĂSTORITULUI ȘI A CREȘTERII VITELOR LA HUȚULI\*

IOAN LOBIUC

#### I. Introducere

§ 1. În configurația dialectală a limbii ucrainene, graiurile huțule au ocupat și ocupă un loc aparte, atît prin trăsăturile lor arhaice, cît și prin influențele românești (ca și cele polone și germane) la care au fost supuse în evoluția lor<sup>1</sup>. Pentru huțuli și graiurile lor s-a presupus chiar un substrat românesc<sup>2</sup>. Pentru a elucida această problemă, graiurile huțule se cer studiate în continuare pe baza unei informații științifice riguroase<sup>3</sup>.

§ 2. Ne-am propus cercetarea exhaustivă a elementului românesc dintr-un grup restrîns de graiuri huțule de pe teritoriul patriei noastre, vorbite în cîteva localități din partea superioară a văii rîului Moldovița, și anume, comuna Moldovița cu satele: Moldovița, Demacușa, Putna-Secrieș, Rașca și Argel, și satele Paltin și Ciumîrna din comuna Vatra Moldoviței, județul Suceava<sup>4</sup>.

Influența lingvistică românească în aceste graiuri este veche și amplă, îmbrățișînd majoritatea sferelor vocabularului și, în primul rînd, ca și în toate limbile vecine cu româna, terminologia oieritului și, în ansamblu, a creșterii vitelor<sup>5</sup>, la înregistrarea căreia ne și oprim, pentru început, în lucrarea de față.

\*Text prescurtat al comunicării prezentate în ianuarie 1969 la Societatea Românească de Lingvistică Romanică, filiala Iași. În referirile noastre bibliografice, cifrele arabe cu caractere aldine trimit la autorii (titlurile) de sub numerele respective din *Bibliografia prezentei lucrări* (vezi p. 132—134).

<sup>1</sup> Vezi delimitarea lor în [44, 125 ș.u., mai ales 133—140; 96, 225; 29, 6 ș.u.; 91, 191].

<sup>2</sup> În legătură cu „colonizarea valahă” a Carpaților nordici, care pare a fi lăsat urme cele mai clare tocmai în ținuturile huțule: [89, 153; 90; 91, 176—179; 38, 261—2; 39, 11—12; 40; 66, 424; cf. 44, 158—9; 62, 7—10]. V. pentru unele aspecte ale contactelor dintre limbi în Carpați și rolul românilor în păstoritul slavilor carpați și [19, 32, 47, 60, 205 ș.a.; 14; 24, 80; 25, 117, 131—2; 93; 95, 186—7, 186, n. 78, 52—53, 60]. Cf. pentru o privire de ansamblu asupra „lingvisticii carpatice” [87; 7, I, 7 și urm.].

<sup>3</sup> Cf. [89, 153]. Pentru istoricul și stadiul actual al studierii graiurilor huțule a se vedea, în primul rînd, monografia despre huțuli a lui B. V. Kobyl'an'skyj [44].

<sup>4</sup> După ultima împărțire administrativă, din 1968, a R. S. România.

<sup>5</sup> Lucru explicabil, întrucît păstoritul a fost dezvoltat de timpuriu tocmai în Ucraina sud-vestică, fiind mai puțin practicat sau chiar necunoscut în restul Ucrainei, unde terminologia domeniului lipsește [8, 168]; pe de altă parte, românii cu care au venit în contact ucrainenii se ocupau intens cu păstoritul [66, 415 ș.u.; 51, 73; 94, 109, 183; 27, 117—121, 145].

Huțulii sînt așezați aici relativ recent <sup>1</sup>, în urma deplasărilor de populație din Galiția estică (și Podolia), în secolele XVII—XVIII, înspre sud, în Bucovina și nordul Moldovei. Punctul lor de plecare a fost valea Ceremușului, de unde au ajuns și în valea Moldoviței, întemeind satele amintite <sup>2</sup> și găsind aici condiții naturale prielnice pentru continuarea ocupațiilor lor inițiale <sup>3</sup>.

§ 3. Păstoritul și creșterea animalelor la huțulii de aici, ca și la toți ceilalți, prezintă înrudiri frapante, în aproape toate trăsăturile lor, cu păstoritul românesc, îndeosebi cu așa-numitul „păstorit din zona finetelor“, constatat în Bucovina și Moldova de nord-vest, în Ardeal și Maramureș, regiuni cu o intensă viață pastorală din timpuri străvechi <sup>4</sup>. Terminologia domeniului este, în partea ei cea mai întinsă și mai importantă, cea românească, în unele cazuri cu aceleași arhaisme fonetice și lexical-semantică ca și în toate graiurile carpatice ucrainene. Însușirea acesteia a avut loc, cu siguranță, în ținuturile lor originare din nord <sup>5</sup>, de la păstorii români care, începînd să fie asimilați, și-au păstrat o bună parte a vocabularului propriu, transmițînd-o apoi și vorbitorilor ucraineni propriu-zisi <sup>6</sup>. Se constată apoi că unii termeni românești din alte graiuri huțule (și celelalte carpatice), printre ei și cei cu fonetisme românești arhaice, fie că se prezintă aici în forme fonetice evaluate <sup>7</sup>, fie că lipsesc, după cum se găsesc și alții specifici graiurilor în discuție.

§ 4. Materialul prezentat aici are la bază ancheta <sup>8</sup> efectuată în vara anilor 1967 și 1968 cu următorii informatori, foști și actuali păstori, buni cunoscă-

<sup>1</sup> Prima atestare (demografică) a huțulilor din Moldovița și Argel datează din 1775 [53, 41].

<sup>2</sup> După E. Grigorovitz, *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București, 1908, p. 66, ei ar proveni din fostul district bucovinean Vijnița. Alte mărturii, însă, și unele diferențe, uneori notabile, fonetice și chiar morfologice din graiul lor probează locuri de baștină diferite și adaosuri etnice continui. Vezi condițiile de pătrundere a lor în Bucovina și contactul cu românii în [53, 31, 32, 39, 42, 60; 29, 8; cf. 62, 10, 11]; cauzele, social-economice etc., ale migrațiilor de populație din fosta Galiție înspre sud (ca și înspre est și vest) în [37, I, 266, 331, 398—399].

<sup>3</sup> Cf. pentru acestea [44, 74—76; 84, 540—1].

<sup>4</sup> Vezi [95, 97—140, mai ales 97—102, 121—136; 17].

<sup>5</sup> Vezi [56, 23—25; 62, 11]. Cf. Const. C. Giurescu, *Țiguri sau orașe și cetăți moldovene din secolul al XVI-lea*, București, 1967, p. 39. Despre dificultatea datării împrumuturilor: [62, 11; 19, 411—415].

<sup>6</sup> Cf. ipoteza lui S. Hrabec [29, 234] despre bilingvismul colectiv și al vechilor huțuli.

<sup>7</sup> Vezi observațiile lui A. de Vincenz [89, 151] despre cele două valuri (cronologice? geografice?), dintre care unul rotacizant, de penetrație românească în Carpații nordici. Cf. [19, 6, și îndeosebi 32, 47, 60, 205, 223—4, 407, 588]. Bilingvismul, de dată veche, al huțulilor este unul din factorii cei mai de seamă ai readaptării continui a împrumuturilor din punct de vedere fonetic în primul rînd, provocînd cele mai mari dificultăți în datarea exactă a acestora și, prin urmare în periodizarea influențelor românești.

<sup>8</sup> Ne-am folosit de *Chestionarul V. Sfîna, păstoritul și prepararea laptelui*, Cluj, 1931; *Chestionarul NALR, „Fonetică și Dialectologie“* V, 1963, ca și de *Posobiye-instrukcija dl'a podgotovki i sostavljenija regional'nyx slovarej russkogo jazyka*, Moscova, 1960, cap. „Creșterea animalelor“, p. 116—141, după a cărei tematică, foarte amănunțită, am înregistrat numeroase texte, mai ales dela inf. I, cu descrierea completă a ocupației date. Am întrebuințat transcrierea fonetică a *Atlasului lingvistic ucrainean* (vezi *Prohrama dl'a zbyran'nia materialiv do dialektolohičnoho atlasu ukrajinkoji movy*, Chiev, 1949) în lucrarea de față transliterăm materialul discutat. Indicăm de fiecare dată (cu cifre romane) informatorul (informatorii) acolo, unde cuvîntul respectiv a fost oferit numai de către el (ei) sau unde între ei au intervenit diferențe de „interpretare“ a unui element sau altuia. Cuvintele (sau derivatele lor etc.) la care lipsesc precizări de acest fel au fost obținute de la toți informatorii.

tori ai vieții păstorești (terminologia căreia de altfel, a intrat în bună parte în *lexicul comun* al graiurilor cercetate, purtătorii cărora, în marea lor majoritate s-au îndeletnicit dintotdeauna, în micile lor gospodării individuale, cu creștere animalelor): I. *Bóčuk Vasyľ*, 62 ani, din Argel; II. *Ponyálo Vasyľ*, 61 ani, din Rașca; III. *Sénko Pyntelėj*, 40 ani, din Paltin; IV. *Trisčuk Timofiži*, 39 ani, din Rașca; V. *Ponyálo Mykuláj*, 22 ani, din Argel. Toți informatorii sînt bilingvi<sup>1</sup>, îndeosebi III, mai puțin I. Au mai fost înregistrate răspunsuri de la cîțiva informatori ocazionali.

§ 5. Am grupat cuvintele pe sfere tematice (iar în cadrul lor, alfabetic), urmărind, pe cît ne permit lucrările de care dispunem<sup>2</sup>, isoglosele lor în restul graiurilor huțule etc. și relevînd astfel împrumuturile proprii graiurilor din valea Moldoviței [mai departe: v. M.]. Nu vom preciza ce lexeme românești găsite în alte graiuri ucrainene lipsesc în cele de aici<sup>3</sup>. În schimb, vom menționa pentru fiecare sector tematic, restul termenilor, proprii sau de altă origine decît cea românească, precizînd relațiile semantice dintre termenii românești și cei dinții<sup>4</sup>.

## II. Lista împrumuturilor<sup>5</sup>

### § 1. *Aciuni*<sup>6</sup>.

**Mutáty(sy)** „a muta stîna dintr-o poiană în alta sau în cuprinsul aceleiași poieni”. Din rom. *a (se) mutá* și „id.” (65, 7, n. 1; 78, 245; 2, VI, f. 12 și 13, 1060, sub 4°) /94, 163; 82, 177/.

<sup>1</sup> Vom constata pe parcurs unele manifestări ale bilingvismului lor de mai multe tipuri, care poate fi un obiect de studiu foarte interesant. Cu prilejul anchetei am cules exhaustiv și toponimia așezărilor huțule din valea Moldoviței, constatînd în ea interferențe deosebit de instructive cu toponimia populației băștinașe. Pentru a le discuta împreună, cu alt prilej, am lăsat de o parte *termenii entopici*, grup în care se găsesc numeroase împrumuturi românești, comune tuturor huțulilor și datorate, în bună parte, contactului cu păstorii români [cf. 94, 184], dar și unele specifice celor de aici.

<sup>2</sup> Dintre ele, cele mai însemnate pentru localizare, sub raportul cuprinderii unor arii cît mai largi, sînt [20; 21], din care se vede că elementele românești acoperă mai toată regiunea Transcarpatică a R.S.S. Ucrainene, depășind, însă, cu mult, hotarele ei. Vezi [27, 30, 94, și, îndeosebi, 7].

<sup>3</sup> A se vedea pentru acestea bibliografia indicată și, în primul rînd, studiul lui Emil Vrabie [94], o sinteză și sistematizare critică a mai tuturor cercetărilor de pînă acum privind influențele românești asupra limbii ucrainene. Vom reduce la minimum discuția împrumuturilor tratate în studiul menționat, adăogînd însă unele informații și precizări în plus la materialul conținut în el.

<sup>4</sup> În ce privește contactul dintre slavii estici (și vestic), pe de o parte, și cei din sud, pe de alta, remarcăm aici doar faptul că posibilitatea împrumutării unor cuvinte, printre ele și a unora păstorești, de către strămoșii huțulilor și, în genere, ai ucrainenilor direct de la slavii de sud, în perioada formării limbii române [44, 246–248: aici se vorbește de „convergențe” huțulo-bulgare; 49, 51–52; etc.], rămîne deocamdată numai o ipoteză; deși combătută adesea, uneori negată categoric, chiar la scurt timp după formularea ei, în 1935, de către V. Pogofelov, ea cîștigă astăzi noi și, se pare, tot mai mulți adepți, cf. [7, I, p. 7 și urm.].

<sup>5</sup> În paranteze rotunde indicăm lucrările care oferă atestări pentru etimon în graiurile românești.

<sup>6</sup> Verbele care urmează aparțin unor sfere tematice diferite. Le discutăm aici împreună, întrucît nu socotim o clasificare semantică prea amănunțită a împrumuturilor ca necesară în lucrarea de față, care va fi urmată de altele.

**Pazyty** 1° „a păzi oile, vitele”; 2° „a supraveghea”. Sinonim cu *pásty* (*dozeráty*) *výwci*, *maržynu*, verbul acesta are și un omonim *pázyty* 1° „a se grăbi”; 2° „a-și vedea de treabă” (pentru 2° vezi și /30, III, 87: tot la huțuli; 7, h. 194/). Din rom. *a păzi* „id.” /88, 14/. În /44, 247/, însă, se trimite pentru huț. și pocuț. *pazyty* (sensul?; accentul?) direct la bulg. *paža*.

**Perčyty(sy)** „(despre capre) a se împreuna” (cf. /30, III, 147: *perčyty* „id.” — la huțuli; *ibidem*, 187: *perč* „țap necastrat”, *pirčun* „țap tinăr” — în graiurile de la Marea Neagră/). Termenul tehnic pentru denumirea acțiunii fiziologice respective în limbile slave nordice este dialectal (ceh, ucr.) și a putut fi transmis lor din limbile slave de sud (bulg. *părč*, *prăč*, scr. *prč* „țap” — /81, 90/) prin română: *a se pirci* „id.”<sup>1</sup>. Cf. rom. *pirci* 1° „putoare de țap, toamna” (68, 988; 75, 459); 2° „țap” (46, I, 84, 96; II, 37 — Reșița); *pircit* „încrucșarea caprelor cu țapii” < *pirciu* (59, 207); la românii suddunăreni: *pircu* „țap neîntors” (13, 281).

**Plekáty** 1° „a apleca mielul la oaie”; 2° „a alăpta copilul”. Din rom. *a aplecă* „id.”. Pentru alte sensuri, derivate și repartiițe vezi /94, 166—7/. Și expr.: *zaplíkuvaty jéhni* (*tél'i*) „a pune mielul (vițelul) sub oaie (vacă) pentru prima dată”.

**Purtáty** 1° „a organiza și conduce o stână, *p. ext.* o gospodărie”; 2° „a purta”. Din rom. *a purta* (cf. 18, 681—2). În v. M. circulă frecvent și expr. *purtáty stáju* alături de *provádyty stáju* „a conduce o stână în timpul unei veri”.

**Rumegáty** 1° (despre „animale”) a rumega”; 2° „(iron., despre oameni) a mînca; a gîndi bine ceva înainte de a vorbi”. Din rom. *a rumegá* „id.” /94, 169; 88, 6; 89, 148; 62, 49—50/.

**Sokotýty** „a păzi vitele etc.” Din rom. *a socoti* „id.” /94, 172; 88, 14/. Vezi și sinonimul său parțial *pazyty*.

## § 2. Păstori, economie pastorală

**Bowáf, buwáf** s.m. „păstor de boi, *p. ext.*, de vite cornute”. Din rom. *bouár* „id.” /94, 133; 62, 70; 44, 245; 89, 148; 7, h. 146/. Cuvîntul acesta, care a circulat pînă acum mai mult decît cel ucr., *pastúx*, mai puțin specializat (II: „(mai ales) porcar”), este concurat azi tot mai mult de sinonimul său, tot rom., *vakár* (vezi mai jos), în urma faptului că huțulii din v. M. au astăzi, cu mici excepții, în gospodăriile lor numai vaci, încît nu se mai simte nevoia distincției inițiale<sup>2</sup>.

**Cymbráš** s.m. „partener al stînei de strînsură (aceasta predominînd la huțulii din v. M.)”. Din rom. *sîmbráš* „id.”. Cuvîntul circulă facultativ, alături de cel propriu, *mišénnik*.

**Čobán** s.m. (V: pl. *čobén*) „păstor de oi”. Pentru răspîndirea cuvîntului vezi /30, IV, 442; 27, 142; 44, 244/. După unele opinii, în ucr., pol. și magh.

<sup>1</sup> Într-adevăr, h. 196 din [7] arată că *perčytyša*, *perč* și *perčetyna* (*perčovyna*, *perčyna*) se întîlesc în sudul teritoriului carpato-ucrainean, deci în imediata vecinătate a românei, cu cea mai compactă arie în graiurile huțule. Pentru acestea cf. și [88, 6].

<sup>2</sup> Inf. III: *damó volý do bovariji*, *a koróvy do vakariji* „vom da boii la bouărie, iar vacile la vácărie”. Pentru *tolóka kumúnska* tot III a dat ca sinonim *bovarija* „munte cu pășuni pentru boi și junci” < rom. *bouărie* „id.”. Vezi pentru *vácării* și *bouării*, generale în păstoritul românesc, [95, 123: „în Carpații estici „stînele se numeau vácării...” ș.a., mai ales 190—196].

el ar fi rom. : /1, I, p. II, 436; 25, 118, cu remarca că rom. *čaban*, larg răspândit în multe graiuri și în ucr. literară, lipsește din graiurile transcarpatice/. Cf. însă prezența antroponimului rom. *Čoban*, alături de multe altele: *Murga*, *Nýgta*, *Kornúta* etc., în estul și nordul Ucrainei transcarpatice, cu atestări încă din cele mai vechi timpuri /15, 27/. În v. M. cuvântul *čobán*, evident împrumut din graiurile rom. nordice (< *ciobán* „id.“, cf. 3, II, h. 394), neuzitat în alte graiuri huțule /44, 130; 7, h. 145/, este folosit rar, alături de termenul propriu *vywčěr*, care denumește atât „mînzărarul“, cît și „sterparul“, întrucît oile cu lapte nu se despart, de regulă, de cele sterpe<sup>1</sup>.

**Roskýw** s.m. (gen. sg. *roskólu*) „desfacerea stînei, toamna, și separarea oilor după proprietari“ (în 30, III, 66: *roskíl* „trecere îngustă pentru oi în coșar“). Din rom. *răscól* „id.“ (18, 693; 17, 23). Expresia: *robýty roskýw* „a răscoli stîna“.

**Stepýn** s.m. „proprietarul turmelor de oi, al vitelor, al pășunilor; p. ext., proprietar“. Din rom. *stăpîn* „id.“ (3, I, h. 391, *tîrlaš-* în multe puncte: = *stăpîn*<sup>2</sup>). Der.: *besstepýnskyj* adj. „al nimănui“. Din familia rom. *stăpîn* sînt și împrumuturile, frecvent folosite în v. M.: *stepynyty* „a stăpîni; a avea grijă de ceva“ (cf. și /88, 14/) și *stepynála* din expr. *u stepynél'i* „în păstrare, în grijă“. Pînă nu demult, aici circula, paralel cu *stepyn*, și cuvîntul *liveránt* (< germ.).

**Sterpár** s.m., „păstor de oi sterpe“ (III, V). Din rom. *sterpár* „id.“ (cf. 95, 46, 85, 104 ș.a.; cf. arom. *stirpar*). Împrumut recent, cuvîntul acesta își extinde tot mai mult frecvența, vorbitorii preferîndu-l numirilor proprii perifrastice: *vywčěr vyd ilywnnikú*, ~ *vyd jélovýx ovéc* și găsind un sprijin în alte împrumuturi din aceeași familie lexicală (vezi § 11.A.A.1).

**Strunkár, strungár** s.m. „cel care mîină oile din strungă la muls“, general folosit, alături de sinonimul, propriu, *zahoňinnik*, dar mai frecvent decît acesta, datorită frecvenței absolute în grai a rom. *strunga*, și, ca și acesta, caracteristic în primul rînd graiurilor huțule. Din rom. *strungár* /94, 173/.

**Vakár** s.m. „păstor de vaci“ — general la huțuli /88, 9; 7, h. 146/, înlocuind perifriza proprie *pastúx vyd (do) korów*. Din rom. *vacár* /94, 178/, preluat și de lipoveni /5, 60/. Derivate: *vakáryty* „a practica ocupația dată“; *vakárka* „văcăriță“<sup>3</sup>.

**Vátax** s.m. „baci, mai mare peste ciobani“. Din rom. *vătăh*, var. a lui *vătăf*, cu semnificația sa păstorească păstrată și azi în graiurile rom. (46, I, 88 — Rm. Vilcea; 3, II, h. 394). Cf. /94, 178/. Altfel, dar neîntemeiat, /44, 244/. Deși singurul termen pentru desemnarea funcției respective, în v. M. el are un singur derivat: *vatahuváty* vb., atestat în /30, I, 129/. Cf. numeroasele derivate din graiurile transcarpatice în /25, 119/.

<sup>1</sup> În [30, IV, 467] găsim omonimul *čobán* „vas de lemn pentru lapte“, care trebuie să fie de aceeași sursă: cf. rom. *ciobănă* „un vas de lemn...“ (60, 17-Jina; 1, I, p. II, s.v. *cioban*).

<sup>2</sup> Cf. [68, 1239]: alb. *stopan* „baci, șeful ciobanilor“. Inf. II: *vátax- ce stepýn vyd stáji* „vătăful (= baciul) e stăpînul stînei“.

<sup>3</sup> *Vakarija* „locul unde pasc vacile“ (II, III), puțin utilizat în v. M., din rom. *văcărie* (vezi p. 112, n. 2). Cf. [44, 245].

### § 3. Stîna, adăposturi, terenuri

**Burděj** s.m. „bordei”, de uz general, denumind orice construcție mică, săracioasă, dărăpănată etc., folosit mai puțin de către păstori. Din rom. *bordéi* /94, 135; 7, 177; 82, 175; 44, 44, X45; 88, 11/; cf. și /77, 141/. Pentru rom. vezi (95, 22, 99 ș.a.). Derivate: (dim.) *burdejčik*, *burdejîna*.

**Cárok** s.m. „țarc pentru viței s. porci la stîna s. în grajd”. Din rom. *țarc* „id.” /94, 137; 27, 143; 89, 148; 25, 128/; cf. /7, h. 127/. Derivat: (dim.) *cárčik*.

**Gražd** s.m. „construcție regulată pentru vite”. Din rom. *grajd* „id.” /67, IX, 863/. În v. M. este singurul nume al acestei realități. Corespondentul propriu și literar, *stájna*, nu s-a păstrat decît în folclorul huțulilor de aici. Pentru alte graiuri, tot huțule, cf. /62, 42; 82, 175: *grážda*- în reg. Cernăuți; 88, 12/. Derivate: (dim.) *gráždók*, *gráždóčok*.

**Kolýba** s.f. 1° „colibă de ciobani la stîna”; 2° „construcție în pădure pentru muncitorii forestieri”; 3° „un fel de bucătărie de vară pe lîngă casă” (în alte graiuri și: „adăpost pentru paznici” /45, 100/), cuvînt răspîndit în toate graiurile carpatice /7, h. 124/. Din rom. *colibă* „id.” /94, 154; 27, 131; 1, I, p. II, 656/<sup>1</sup>. Derivate: *kolýbka*, *kolýbočka* (dim.); *prýkolýbok* „adaos în fața colibei, pentru a feri focul de vînt s. ploaie”.

**Košéra** s.f. „îngrăditură pentru oi lîngă stîna”. Din rom. dial. (Trans.) *coșériu* „id.” /94, 155/. Cf. /89, 148/. În v.M. termenul are o frecvență absolută și e strict diferențiat, semantic, de *okól* (vezi mai jos). Der.: *košérka* s.f., pl. *košérky*, „coșare mai mici pentru împărțitul oilor la răscol”.

**Ográda** s.f. 1° „împrejmuire în fața colibei de la stîna”; 2° (mai des) „curtea casei”, cu frecvență absolută. Din rom. *ográdă* (cf. 18, 560). Derivat: (dim.) *ográdka*.

**Okýw** s.m. „ocol la stîna pentru vaci”, mai frecvent decît sinonimul, propriu, *záhoroda*. Din rom. *ocól* „id.” (3, II, h. 392, pct. 386; 95, 37 etc.). Discuție mai amplă în /94, 165/; cf. /82, 177/. Pentru alte graiuri huțule v. /30, IV, 47/. Der.: (dim.) *okólec*.

**Podušéf** s.m. „scîndură suspendată, în grajd, pentru găini”, înregistrat și în alte graiuri huțule /88, 12; 89, 148/. Cf. rom. *podîșor* (10, 964; 46, I, 15, 84). Derivat: *podušérka*.

**Sajván** s.m. „grajd pentru vite și oi”. Din rom. *saiván* „id.” (18, 733; cf. 95, 44, 99 etc.), împrumut foarte recent, doar de peste un deceniu, de cînd în com. Moldovița a luat ființă întovărășirea zootehnică.

**Strúnga** (și: *strúnka*) s.f. 1° „locul unde ies la muls oile”; 2° „strungă între dinți” — „cuvînt huțul” /30, IV, 219; 7, h. 126/. Din rom. *strúngă* „id.” (17, 12; 95, 100, 107 ș.a.) /94, 173; 27, 139; 25, 126—7; 82, 177; 89, 148/. Prezent și în folclorul ucr., cuvîntul a dat naștere unui derivat: *zástrunka* s.f.

<sup>1</sup> Pentru rom. cf. (65, 11): „Locuința păcurarilor de pe munte se numește *mulare* sau *tirlă* sau *colibă*... Coliba... se numește în unele locuri *căsoaie*...”. Remarcăm în treacăt că huțulii din v. M. cunosc cuvîntul *kasója* „canton silvic” (< rom. *căsoaia*).

<sup>2</sup> Cf. (95, 50): *coșarul*, locul îngrădit pentru oi, se întîlnea local în Ardeal, în zona finătelor din Moldova de nord-vest, precum și la huțulii din Carpații estici.

„strungă mai mică (cf. un derivat analog; *zástajka* la huțulii transcarpatici /25, 131/).

**Șpatâr** (III: *șpatâr*, pl. *șpataři*) s.m. 1° „părți din peretele colibei de care se rează ciobanii când mulg oile”; 2° „strungile prin care ies oile la muls” (II, III, V). Din rom. *șpatâr* (pl. *șpătări*) „id.” (17, 13, 14; 48, I, h. 261/365: *șpătar*; 4, 63; 95, 37, 46). Alte atestări în /30, IV, 509; 25, 127 — la huțulii transcarpatici; 82, 177: *șpatar*, *șpater*/. La Vrabie /94/ — neînregistrat.

**Týrla** (foarte rar: *týrlo*) s.f. „loc și adăpost pentru iernarea vitelor sus la munte”<sup>1</sup>. Din rom. *tîrlă* /cu alt sens și fără localizare în 94, 167—7; cf. 34 37; altfel în 49, 51/. Pentru rom. cf. (95, 24 — în cîmpia Dunării, 36: *tîrla mocănească* în Ardeal, 40 — Moldova, 99 ș.a.; 73, II, 245).

**Xalaș** s.m. „un fel de acoperiș sprijinit direct pe pămînt, servind de adăpost; colibă de acest fel (în cîmp); *p. ext.*, adăpost”. Forma citată trebuie să fie o contaminare pe teren huțul (cu *xáta* „casă”), alte graiuri avînd var. *saláš* < rom. *sălaș* /19, 547; 89, 148; în 96, 229: huț. *saláš* „familie; locuință, adăpost” < turc. /<sup>2</sup>.

#### § 4. Vase și unelte

**Bájur** s.m. „sfoară cu care se leagă traista, desagii”. Din rom. *báier* „id.” (73, II, 233) /94, 129—130: aici alt sens și alt accent; 88, 9/.

**Bárda** s.f. 1° „inv., baltag ciobănesc”; 2° „secur de tîmplar”. Cf. /30, I, 29/: *barda* — la huțuli. Din rom. *bárdă* /8, 170: *barda*, *bartka* „baltag”; 88 10; 96, 136/. Altfel: /67, I, 79—80, 83/.

**Belčúk** s.m. 1° „sîrmă introdusă în rîitul porcului ca să nu curme”; 2° „belciug”. Din rom. *belciug* /67, II, 103/.

**Berbenýca** s.f. „butoiaș cu diverse destinații, în primul rînd pentru păstrarea brînzei”. Din v. rom. *berbeniță* /94, 131; 82, 10; 44, 245/. Astăzi învechit în v. M. Sinonim, mai frecvent: *bertwka*.

**Bóta** s.f. 1° „bîță ciobănească”; 2° „toiag”. Din rom. *bótă* „id.” (71, 53: „bătu mocănesc, lancea sau *bota*, cum i se mai spune”) /94, 133; 82, 177/.

**Botelêw** s.m. (var.: *batelew*) „mîtcă”. Din rom. *bătălău* „id.” (17 19; 4, 17) /94, 131; 38, 266: aici și alte var. huțule/.

**Bysáhy** s.f. plt. „desagi” — și în alte graiuri carpatice, cu sensul de „sac” /30, I, 53, 57/. Din *desági* /27 123: grupul inițial *by-*, *be-* pentru *de-* — fone-tism hipercorect, sub influența lat. *bisacchium*; cf. 67, II, 115/. Altfel /14, 74/.

**Budáxa** s.f. (dim.: *budašýna*, *budášecka*) „vas de lemn (printre altele și pentru păstrarea laptelui, a janțului etc.)”. Din rom. *budăcă* „id.” (18, 97; 65, 7—8; 68, 201; 46, II, 75; 48, I, h. 273). În v. M. — și sensul ironic și fa-miliar, de „femeie deosebit de voluminoasă”, al prototipului său rom. Tot ca împrumuturi trebuie socotite și: *budáška* s.f. < rom. *budăscă* (cf. 75, 81), *buděscă*, binecunoscute graiurilor rom. (4, 20; 46, II, 75; cf. 59, 298), ca și *budelew* s.m. < rom. *budulău* (4, 20; 65, 15; 17, 19; 47, I, 100). Cf. /26, 104; 32, 5/.

<sup>1</sup> Inf. III: ai lor spun așa, în loc de *zymářka*, după români mai mult; II: *ce- motáya z marž ýnow* „asta e mutare cu vitele”.

<sup>2</sup> Pentru sensurile și reprezentarea cuvîntului în limbile est-europene vezi și L. Kiss în *Etimologičeskiye issledovanaija po russkomu jazyku*, fasc. IV, Moscova, 1963, p. 58—62.

**Cynkuš** (și: *cinkúš*) s.m. „carimb”. Din rom. dial. *țincúș*(ă) „id.” (17, 10; 65, 23; 73, I, 245 și, mai ales, 95, 76; cf. 72, II 209). Sursa poloneză (*cienkusz*) este, fonetic, mai puțin probabilă.

**Čubérka** s.f. „găleată pentru lături (la stîină și, îndeosebi, în gospodărie)” — în alte graiuri huțule: „putină de muls vacile” /30, IV, 474; tot aici. 426: *ceberka* „vas de metal” — fără localizare/. Din rom. *ciubăr* (cf. 10, 277- Mold., Trans. -Carpați (sau, poate, chiar din rom. *ciubărcă* „putină mare de lemn” (CV, II, 2, 31-Gorj, apud 77, 229), prin apropiere de *cebér* „vadră mare de lemn” /30, IV, 426/ (< pol., nu din rom., ca în /38, 260). Cf. [88, 10]. In v. M.: și ca poreclă batjocoritoare de femei.

**Flojéra** s.f. „fluier lung ciobănesc” (der., dim.; *flojérka* „fluier obișnuit”). Din v. rom. dial. *fluiără* /94, 142; 27, 141; 88, 15/.

**Gelétka** s.f. 1° „vas de lemn pentru produse”; 2° „unitate de capacitate pentru diverse produse (dar nu și pentru lapte)”. Derivat propriu din *geléta* (neuzitat în v. M. la alți huțuli- da: 89, 148) < rom. *găleată* /94, 144; 6, 12; 67, IX, 818/.

**Gl'eg** s.m. 1° „cheag”; 2° „(fig.) spermă” (ca și alte graiuri: procuțiene, de stepă- /44, 242/). Variante și derivate în /94, 153-4; 7, h. 94/. Adăugăm, din v. M.: *gliǵiŭka* „cheagornită”<sup>1</sup>; *gl'ýǵiti* (*moloko*) „a încheaga (laptele)” și *gl'ička* „tăuier”. Localizarea din /94/ trebuie extinsă și la graiurile sud-estice, de stepă (din reg. Xerson, Odessa etc.), ca și la cele de pe Nistrul mijlociu și inferior /8, 167; 82, 178; 79, 44/, graiuri ai căror purtători s-au ocupat, mai mult sau mai puțin, cu oieritul. Din v. rom. *cl'ag* /94; 88, 11; 89, 148; 67, IX, 843/. Opinia din /44, 242/ este neîntemeiată. Despre greutatea de a data împrumutul: /19, 414; 23/.

**Hyrzýb** s.m. „cerc de lemn împletit cu sîrmă în ochiuri, care se pune în putină, sub sădila”. Din rom. *hîrzób* „id.” (1, II, p. I, 374; 65, 14; 17, 18; 48, I, h. 274; 95, 41 ș.a.). Facultativ, în raport cu termenul propriu: *cidýlo*.

**Káča** s.f. „cață” — eliminat azi de sinonimele, proprii: *kl'úka*, *žérka*<sup>2</sup>. Din rom. *căță* /94, 151-2/<sup>3</sup>.

**Kawúš** s.m. „vas în formă de lingură, cu multiple întrebuițări” (v. și /45, 100/). Din rom. *căuș*, dial. *cauș* (cf. /18, 129/)<sup>4</sup>. In v. M.: și ca supranume masculin.

**Klýmpuš** s.m. 1° „dop la bărbîntă”; 2° „(fig. și iron.) țînc, pitic”. Din rom. *clempúș* (cf. [18, 157; 10, 291]). Pentru 1° cf. [88, 11], unde se pleacă însă de la rom. *sclimpuș*.

**Kófa** s.f. „vas mic de lemn, pentru păstrat brînză, lapte”; în alte graiuri carpatice (huțule): „căniță pentru apă” /30, II, 294/.

Din rom. *cófa* (/10, 304-5/) /88, 10; 27, 133: aici și paralele „balcanice”; cf., însă, 1, I, p. II, 635-6/. Ca împrumut din daco-română (cf. și arom.

<sup>1</sup> Cf. (65, 14).

<sup>2</sup> Inf.: în satele lor nu există termenul și nici obiectul. Doar II își amintește, din bătrîni, că odinioară obiectul cu acest nume era folosit de hoți, care prindeau și scoteau cu el noaptea oile din coșar; ciobanii mînuiau și mînuiesc *bota* (v. mai sus).

<sup>3</sup> Cf. ([3, II, h. 395, pct. 365: „Aveau ciobanii mai de mult”).

<sup>4</sup> Și ucr. *kavúk* „săculeț” — din graiurile carpatice — [30, II, 205] < rom. *căuc*. Pentru rom. *căuș* și *căuc* v. ([1, I, p. II, 222-3, 221]) Pentru ucr. *kivš* v. [30, II, 242]. În [88, 10] chiar *kowsz* e dat la cuvinte românești, ceea ce, însă, e mai puțin probabil.

*cofă*), acest cuvânt se separă de ucr. *kufa* „butoi” /30, II, 333/. Derivate: *kofýčka*, *kofýčēčka* (dim.).

**Kúpka** s.f. „vas mic de lemn pentru păstrat smântână, jintită și sare; (pentru ciobani) farfurie de mâncat și de băut apă, lapte”. Din rom. *cúpă* > urc. \**kúpa* > (dim.) *kup-k-a* /94, 157/. Contra: /96, 270: ucr. *kupa* „vas mic, cu cioc, de băut apă” < tc./ Cf. și /77, 284/. Pentru rom. *cupă* v. (/1, I, p. II, 195–6; 65, 15; 17, 22; 32 etc.; 17, 22<sup>1</sup>; 48, I, h. 271/).

**Kurměj** s.m. „curmei” (și la alți huțuli — /30, II, 330; 44, 64/), cu multe derivate: *kurmánina* „id.”, *kurmačča* „zdrențe”, *kurmanýna* „id.”, care lipsesc din /94, 177/. Din rom. *curmăi*. La derivatul *kurmak*, dedus în /94, l.c./ din ucr. \**kurm* < v. rom. *curm* (pentru acesta v. și /59, 36, 316, 323; 66, 231/), adăugăm: *kurman* /88, 10/ și, din v. M., (dim.) *kúrmyk*, *kúrmyčok*.

**Kúžba** s.f. „partea mobilă a cujbei s. cujba în întregime”. Din rom. *cújbă* /94, 156–7; 27, 133–4: aici „isoglose balcanice”; 88, 12/. Pentru rom. v. ([95, 85, 113 ș.a.]). Sinonime: (mai frecvent) *berfēla*, (mai rar) *vóhnyvo*.

**Kyrlig** s.m. 1° „cîrlig în peretele colibei, pentru vase și unelte”; 2° „cîrlig”. Din rom. *cîrlig* /94, 158/. În /67, IX, 831/: ucr. *gyrlýga* „băț ciobănesc” < rom. *gherlă* [!]. Contrar: /96, 257/

**Rýndza** s.f. „stomac de vițel s. miel, din care se prepară *chiagul*” — cuvînt dialectal carpatic, în primul rînd huțul /30, IV, 17/.

Din rom. dial. *rîndză* „stomac” /94, 170; 88, 6; 27, 138/. Pentru derivate /30, *ibid.*/; în v. M.; *rýndzavyj* adj. „plîngăreț”; *rýndzytisy* vb. „a se smiorcăi”.

**Skalúš** s.m. „bucată de lemn ce se pune în gura animalelor (cailor mai ales), pentru a o ține deschisă”<sup>2</sup>. Din rom. *scălúș* „id.” (/1, I, p. II, 58–9/).

**Striketóry** „strecurătoare”, sinonim cu *cidýlo* și facultativ (I, VI). Din rom. reg. *strecătoare* (/3, II, h. 412; 10, 1214/).

**Tájstra** s.f. „traistă” (obiect nelipsit din traiul zilnic al huțulilor). Din rom. dial. *táistră* /94, 175; 82, 175<sup>3</sup>.

**Trymbíta** s.f. „bucium din care cîntă păstorii la stîină, ca și trîmbițașii la priveghiul morților”. Din rom. dial. *trîmbítă*, var. a lui *trîmbítă* /94, 176: aici chiar din *trîmbítă* [!]; 88, 5; 44, 36, 64/. Atestări rom. în (58; 65, 16).

**Várga** s.f. „nuia (de alun, mestecăn etc.) pentru mînat oile, vitele”. Din rom. *várgă* „id.” (/10, 1402/). Sinonim: *prut*.

**Virhýna** s.f., var. inițială: *virgýna*, (I, II) „lemn de o anumită lungime, folosit la construcția colibei de la stîină”. Din rom. *virghină*, binecunoscut graiurilor populare (/95, 72; 57, 236, 237/)

## § 5. Focul

**Spúza** s.f. „cenușă”, folosit mai rar (II, III). Din rom. *spúză* „id.” /94, 172/.

<sup>1</sup> „Vasele de la stîină *budăce* și *budăcuțe*, cu *capace* și *toarte*, *cofele*, *cupe* cu mănunchiu săpate dintr-o bucată de rădăcină, *ocă*, *racle*, *polonice* și *untărițe* de ales untul ...”.

<sup>2</sup> II cunoaște. „din bătrîni”, cuvîntul cu sens de „fundurei” [?].

<sup>3</sup> Cf. și V. Arvinte, în AUI (SN), t. XII, 1966, f. 1, p. 23.

**Škrum** s.m. „funingine; lină, cîrpă arsă“. Din rom. *scrum* /94, 174; 96, 210; 27, 144/: aici — alte sensuri în alte graiuri <sup>1</sup>/. Derivat: (*za*)*škrumity* vb. „a arde, a se face scrum; a începe să ardă“.

**Vătra** s.f. 1° „foc“; 2° (în alte graiuri: și) „vatră“. Din rom. *vătră* /94, 179; 27, 125—6/: aici și răspîndirea și etimologia acestui „cuvînt balcanic“/. În /44, 247/: împrumut direct la strămoșii huțulilor, uglicii, de la bulgari [!]. Pentru 1°: /89, 148/. Întîlnit mai ales la huțuli <sup>2</sup> /7, h. 142 și h. 148/, acest vechi împrumut rom. este reprezentat prin cîteva derivate: (dim.) *váterka*; *vatrák* s.m. „colibă mică pe lingă coliba principală a stînei s. pe lingă casă, pentru încălzitul laptelui s. prepararea mîncării“ /cf. 30, I. 129/; *vátryšši* s.n. „locul focului“; *závatra* s.f. „colibă mică, în coșar s. lingă el, în care dorm noaptea ciobanii, însoțiți de cîini, pentru a păzi oile“ <sup>3</sup>. Cf. mai sus, sub *strunga*: *zástrunka* și *zástajka*. Pentru tendința graiurilor huțule, realizată în multe cazuri, de deplasare a accentului pe silaba inițială a cuvîntului, v. /96, 228/.

**Zgúra** s.f. „zgură (în coșuri, pipe etc.)“. Din rom. *zgură*. Localizarea la graiurile nistriene /94, 180/ trebuie lărgită: cuvîntul e general huțul /88, 10; 38, 280/. În v. M. — și sensul mai nou al sursei: „zgură de la locomotivă“.

## § 6. Turma

**Botěj** s.m. 1° „turmă mai mică de oi“; 2° „droaie de copii; grup de oameni etc.“ <sup>4</sup>. Din rom. *botéi* „id.“ /94, 133; 84/. Total greșit în /14, 230/, cum se vede din (/3, II, h. 390; 18, 90/).

**Kyrd** s.m. „cîrd“. Din rom. *cîrd* /94, 158; 89, 148, 149/: și dim. *kyrdel*/. Sinonim cu *botej*, în v. M. e folosit ocazional.

**Túrma** s.f. „turmă de oi“, relativ rar întrebuintat. Din rom. *túrma* /94, 176; 27, 140—1; 44, 245/.

Tot aici notăm și:

**Hergelija** s.f. „mulțime de cai“. Din rom. *herghelie* „id.“ (/48, I, h. 205/). Facultativ, față de sinonimele: *stádo*, *hurt kónnyj*, *kynnóla*. (II: așa se spunea pe timpul austrieilor — *hergelija*).

<sup>1</sup> „Deocamdată nu e clar, de ce ucr. s- e mai asemănător cu alb. *sh*- decît cu rom. s-. Ce e drept, în unele graiuri mold. *st*, *sh* trece sporadic în *st*, respectiv în *sh*, ca în *kuštura* ș.a. [...] ori *spáza* [...]“. Acest fenomen se realizează și în multe alte cuvinte de origine românească: *škam*, *škafa*, *špatar* etc., putîndu-se datora, eventual, unei deprinderi fonetice străine (germane, polone).

<sup>2</sup> Totuși, ucr. *žyva vatra* „foc viu“, cf. [94, 1. c.], e derivat uneori din sl. com. *živa* (ja) *vatra*: V. Vs. Ivanov și V. N. Toporov, *Slavjanskije jazykovyje modelirujušče sistemy* (...), M., 1965, 144.

<sup>3</sup> Cf., însă, rom. reg. *závátřa* „id.“, socotit în [4, 82] ca identic cu *závát* (< bg. *zaviet*) [!].

<sup>4</sup> IV: „*túrma u volóx*, *u nas-botěj* „turma la români, la noi botei“; I: pentru „botei“ a răspuns cu ucr. *húrta*, *hurtovec* (< pol.) și numai pentru „turmă“ a răspuns: *túrma-velýka*, *botěj-maj ménše* „turma e mai mare, boteiul e mai mic“; III pentru „mînzări“ a răspuns: *kyrd* (15—30 oi), *túrma* (100—200 oi), *stája* (500—700 oi), pentru „turmă“: *stája*, în v. M. nu numai „coliba baciului“, ci și „toată stîna“ (ca și cuvîntul *stîna* în unele graiuri rom. — [65, 5 n. 1; 95, 48 ș.a.]); VI pentru „cîrd“: *kyrd*, *stája*, precizînd că ai lor spun mai rar *túrma*, fiindcă e „mai pe românește“. III folosește regulat *botěj*, motivînd că românii mai ales zic *cîrd*.

## § 7. Pășunatul

**Bélega** s.f. „balegă de vită”. Din rom. *bălegă* /94, 130; 27, 122: împrumut relativ recent în ucr. carpatică, în virtutea rostirii oclusive a cons. *g*/. Tot din rom. e și vb. *belegatysy* „a se băliga”. Derivate proprii: (dim.) *beliğičko* < pl. *beliği*; *belegényj*, -a, -e adj. „murdărit de balegă”; *Belegénka* — poreclă a unei femei.

**Must** s.m. 1° „mustăreață” (și în expr. must *ovéčij* „lichidul scurs din bălegar de oaie”); 2° „zeamă de mere, coacăze murate”; 3° „mîncărime la degetele picioarelor”. Din rom. *must*, care, popular și regional, are toate sensurile citate (/2, f. 12 și 13, 1037—8/). Lipsit de un dublet propriu, cuvîntul e uzitat constant și în masă.

**Mutára** (și: **Motára**) s.f. „mutarea stînei dintr-o poiană în alta s. dintr-un loc în altul al unei poieni”. Din rom. *mutăre* „id.”, sens binecunoscut mai tuturor graiurilor rom. (/18, 524; 65, 7 n. 2; 68, 846 — Suceava; 2, f. 12 și 13, 1062, sub 1°; 17, 1; 95, 64, 78 ș.a.; pentru accepția de „așezămînt, sălaș” în rom. veche v. 66, 580/). Cf. în /94, 163/: *mutatóra*, „termen păstoresc” din graiurile transcarpatice, neglosat însă. În satul Paltin și ca toponim: *Moára* — n. de deal; *z-pyđ Motári* — n. de pîriu.

**Porńála** s.f. „pornitul oilor la păscut în amurg, după mulsoarea dinspre seară” (II: după orele 17—18; *pornála* ține pînă la Sf. Ilie, pînă cînd iarba e bună și grasă, iar oile sînt mulse de trei ori pe zi). Și expr.: *ytý na porńálu* „a merge în porneală”; *wýwci na porńál'i* „oile în porneală”. Din rom. *porneală* „id.” (/58, 225; 80, III, 255; 73, II, 243; 17, 26/). În v. M. se mai păstrează și sensul de „iarbă de pe pășunea rezervată mînzărilor” din alte graiuri, prin care *porńála* devine sinonim cu ucr. *pohyrnýk* /30, III, 345; cf. 94, 167; 88, 8/<sup>1</sup>. Și oronim în Bucovina — /42, 35/. Tot împrumut românesc este și vb. *porńyty* (< a *porńi*) „a pleca cu oile la păscut” și, mai des, „a se pune în mișcare, a porni din loc”.

**Urma** s.f. „urmă lăsată pe pămînt de animale (după care ele sînt căutate)”. Din rom. *urmă* „id.” /94, 177/. Uz facultativ, față de sin. *slid*, ca și al vb. *urmarýty* „a căuta după urme” față de *slidyty*, împrumut al rom. a urmări.

§ 8. Strigăte<sup>2</sup>

**Afá!** (și: **fá!**) „strigăt cu care se întorc oile”; **hařa** „strigăt pentru întors vacile”; cf. și /30, I, 40/. Interjecția aceasta coincide cu rom. *areá!*, cu diverse var.: *ăreá!*, *hareá!*, *hrea!*, *rea!* (/4, 14; 48, I, h. 385 și 386/). Cf., însă, /67, I, 36 și VII, 578/.

<sup>1</sup> IV: *povyrnýk abo* [= sau] *na porńálu* pentru „păscutul oilor de după-amiază”. Cf. pentru sensul în discuție (/58, 229/): în Maramureș „porneală [...] înseamnă și loc rezervat oilor pentru pășunatul de noapte”.

<sup>2</sup> Nu toate interjecțiile de mai jos pot fi socotite cu siguranță ca preluate de huțuli de la români. Le facem loc, totuși, aici, pentru a da o imagine cît mai completă a concordanțelor lexicale româno-huțule în ramura de care ne ocupăm. Rudnyčkyj [67] preferă să vadă în multe dintre ele formații onomatopice „primitive”.

**Byr(-býr)!** (și: **ibyr!**) „strigăt cu care se mîna oile“. În ucr. cuvîntul este carpatic mai ales, cu numeroase derivate (necitate în /94, 136/), dintre care în v. M. circula: *býrkaty* „a striga astfel la oi“ (și: *zbýrkaty* „id.“; pentru acesta cf. rom. *a zbîrcăi* /46, II, 64/) și *brîčka* (-*brîčka*)! interj. și s.f. în graiul copiilor, *Brîčka*-antroponim. Pentru celelalte v. /30, I, 50, 46, 57; 54, 76 — aici se trimite însă la pol., slov., magh. *birka*/. După /27, 123/ e mai degrabă un împrumut din dacoromână decît o creație independentă (cum crede Rudnyčkyj /67, II, 123/) < *bîr!* (expr. *bîr (mîoară)!*) (/46, II 118, 68; 3, II, h. 385 și 386/)<sup>1</sup>.

**Ca(-Ca)!** „strigăt pentru asmuțit cîinii asupra cuiva s. la vînat“. Cf. rom. (mold.) *ța!* (/75, 628; 68, 252, s.v. *cea* 2; 18, 891/).

**Cîva!** (și: **cîba!**) „strigăt cu care se alungă cîinii“. În /30, IV, 430/: *cîbă!* și *cîbé!* — în graiurile carpatice și cele de la Marea Neagră. Deși uneori rom. *fibă!* este explicat prin ucr. (/18, 893/, unde se trimite la ucr. *čiba!*, formă neatestată cu acest fonetism [!]), formele huțule cel puțin sînt modificate sub influență fonetică rom. De altfel, Șylo /76, 84—85/ derivă interj. *a-cîba!* direct din rom. *tiba!* [!] (< germ. *zibbe*).

**Ču-ču!** (și: **čo-čo; čikčo!**) „strigăt pentru chemat porcii“ (și substantivat, în limbajul copiilor: *čóčka, čičóka* s.f. „porc“). Cf. rom. *cio!* *cîu(c)!*, *cic!*, *cicio-cicio!*, *cicioa!* „id.“<sup>2</sup> (/4, 24: 46, I, 59, 99; II, 85/).

**Hač!** (și: **hač!**) „strigăt pentru alungat porcii!“ Pentru alte graiuri carpatice v. /30, I, 277/. Cf. rom. *haci!*, *hați!* „id.“ (/1, II, p. I, 377: „Și rutenii întrebuintează interj. *haci!* cînd alungă porcii“; 46, II, 100; 47, I, 175, 210/).

**Hyj!** (și: **hy!**) „strigăt pentru mînat vacile (și boii)“. Cf. rom. *hăi!* „id.“ /5, 60/. Altfel: /67, VII, 592, 593, 613; cf. cele spuse aici, p. 666, cu privire la interj. *hov!* „stai!“/. Derivat: vb. *hýjkaty* „a striga (la vite): *hăi!*“.

**Hýrst!** „strigăt pentru gonit oile din strungă în spătări, la muls“. Cf. rom. *hîrst!* „id.“ (/63, 165; 65, 14/).

**Kýc!** „strigăt cu care se alungă pisica“. V. în /30, I, 237/: *kec-kec!*; *kys, kys!*. Cf. rom. *cheț!*, *căț!* „id.“ (/46, I, 90, 100; II, 85; 47, I, 60, 164/).

**Myč(-myč)!** „strigăt cu care se cheamă pisica“ (și substantivat în graiul copiilor: *mýčka* „pisică“, termen de alintare, cu vocativul de apel: *mýčku* (-*mýčku*)!; mai rar: *mýča* și dim. *mýčúčka*). Din rom. reg. *mîț* (și interj. pentru pisici) < *mîță, mîțică*, cu pl. *mîțuci, mîțuce* (/2, f. 10—11, 728, 732; 48, II, h. 485/)<sup>3</sup>.

**Na-ná!** (și: **nińá-nińá!**) „strigăt cu care se cheamă vacile“ (și subst. în limbajul infantil: *nińáka* „văcuță“). Cf. rom. *nea!* „id.“ (< *nene(a)*), *neneá!* (/18, 532; 4, 49; 46, I, 61, 105/)<sup>4</sup>.

<sup>1</sup> Interj. *bîrco-bîr!* e tratată, dimpotrivă, ca rezultind din ucr. *birka* „oaie“ + interj. *bîr!* în [4, 17]. Contra — [66, 432], unde ucr. *birka* „un fel de oi“ < rom. *bîrcă* „oaie cu lina creață și mică Cf., însă, [77, 117—8; 19, 210; 67, II, 124], iar pentru interj. *byr!* și [36, 6].

<sup>2</sup> Cu punct de plecare în *cică* < (*pur*)*cică* ([1, I, p. II, 399]).

<sup>3</sup> Cf. același împrumut în maghiară [19, 122]. V. discuția amplă a ariei acestui element, a sursei posibile (germ. dial. *Matz* „pisică“) și a eventualelor sale înrudiri mai largi în [81, 98—99].

<sup>4</sup> În v. M. nu se întîlnesc cuvintele: *něna* (dim. *něńka, něńčka*), „mamă“ și *něno* „tată“ din alte graiuri ucr. carpatice [30, II, 552].

**Puj-puj!** (și: **pújka-pújka!**) „strigăt de chemat găinile”. Din rom. *pui* „pui de pasăre”, *púică* „id.” (/18, 678/), folosite în rom. și interjecțional. Cf. același împrumut, ca și multe altele (*hăis!*, *cea!*, *hața!*, *bir!* etc.) într-un grai lipovenesc /5, 60/.

**Tprwa-tprwa!** „strigăt cu care se cheamă oile”. Cf. rom. *tproa!*, *tprua!* „id.” (/65, 14; 4, 58/).

Tot aici includem:

**Fóskaty** vb. „(despre animale) a pufni puternic pe nări”. V. și /30, IV, 378/. Din rom. *a fosăi* „id.” /68, 522; 5, 57, n. 2/.

### § 9. Produze

**Brýndza** s.f. „brînză frămîntată de oi s. vaci”. Din rom. *brîndză* /94, 134; 44, 245; rom. < grec.; 82, 177—8; 88, 11; 89, 148; pentru datarea împrumutului: 74, II, 205; 51, 77; 23, 86; aici — atestările în documentele ucrainene, slovace, cehe și polone; 27, 125: o discuție etimologică mai amplă/. Și toponim în Odesa: /79, 44/.

**Budz** s.m. „bucată mai mare de brînză frămîntată și presată sferic”. În /94, 135/: *bundz* — numai în graiurile lemko-viene și nistriene; însă, chiar Hrinčenko /30, I, 105/ îl arată și pentru graiurile huțule; cf. și /44, 36/. Din rom. *bulz*, *bunț* (/73, II, 234; 17, 19; 65, 20/). Derivat: (dim.) *búdyk*. Alte var. ucrainene: /23, 81/.

**Dzer** s.m. „zer”. Din rom. *dzer* /94, 140: localizarea de aici trebuie extinsă și la graiurile de stepă, cum se vede din 79, 44; 89, 148; 24, 84, 18; 62, 24, n. 2, 75/. Cf. și /7, h. 95/. Derivat: *zdzérine* adj. „(lapte) stricat”. Vb. *zdzérity* (sy) „(despre lapte) a se strica” ar putea fi un împrumut direct al rom. *a (d)zeri* „id.” (/4, 82; 58, 219/).

**Kokérza** s.f. „caș proaspăt cu smîntînă s. cu jintuit; străgheață” (III, V). Din rom. *cocîrță* „jintuială acră” (/71, 58; 65, 17; 17, 19/). Cf. și (/75, 143; 10, 301/)<sup>1</sup>.

**Kulástra** s.f. „coraslă, primul lapte al oii, vacii, (femeii)”. Cuvîntul e cunoscut și graiurilor de stepă: /79, 44/. Din rom. *culástră* /94, 157; 44, 245; 6, 12/.

**Mánna** s.f. 1° „lapte, smîntînă de calitate bună; *p. ext.* belșugul de lapte la vaci”; 2° „pulbere galbenă ce se cerne, la adierea vîntului, de pe pădurile înverzite și înflorite și care, după ploaie, se așează ca un fel de smîntînă pe ochiurile de apă” (acest sens pare specific graiurilor de aici; pentru altele v. /7, h. 165/). Din rom. *mână* /94, 161; 88, 16; cf. 33, 26/. Pentru rom. v. (/10, 742; 2, f.1, 76, sub sensul 5°/). Der.: *mannýsta* adj. „(despre vaci) care are smîntînă multă și bună”. Expr.: *máty mánnu* „a avea mană”; *vydobráty mánnu*, calc după rom. *a (se) lua mana* (vîtelor) (/63, 208, 242/).

**Micka** s.f. „lînă de pe miei tineri” (I: „suvintrături”). Din rom. *miță* „id.” /94, 163: aici — precizarea etimonului și derivate; 88, 6; 82, 178/. Pentru rom. *miț*, *miță*, *mițe* v., d. p., (/17, 7; 73, II, 241; 48, I, h. 282, pct. 605; 2, f. 9, 647/).

<sup>1</sup> V. pentru obiceiul păstoresc legat de „ăcest prim bulz” de caș, obicei practicat și de huțuli, dar la răscolul stînei, ([17, *ibid.*]).

**Natenýna** s.f. „lînă din a doua tunsoare, deci, de pe noatenă“. În /94, 164/ — doar: „un fel de lînă de oi“, deși în /24, 36/ se atestă la huțului transcarpatici tocmai sensul de mai sus; cf. și /30, II, 256/ — împrumut specific huțul. Din ucr.\* *noten* < rom. *noăten*, *noătenă*<sup>1</sup> /94, *ibid.*/.

**Prim** s.m. „blană de miel (neagră s. brumărie) aplicată pe marginea bondițelor în special“, Din rom. reg. *prim* „id.“ (/18, 662/).

**Škam** s.m. „scamă, ca un fel de vată, ce rezultă din scămoșarea cămășilor, a flanelelor, ațelor, hainelor vechi“. Sensul de „lînă de calitate cea mai bună“ din alte graiuri carpatice /94, 174/ revine aici termenului, propriu, *wółos*. Din rom. *scăună* „id.“ /88, 6/. Der.: (*po-*, *vý-*) *škamýty* (*sy*) vb. „a (se) scămoșa, a (se) destrăma“; *škamýsty*, *-a*, *-e* adj. „scămoșat“; *škamák'i* s.n. plt. „ferfeniță; bucățele“ (și în expr.: *na škamák'i* „în bucățele“, cu uz adverbial).

**Štym** s.m. „lînă mai scurtă rămasă după dărăcit“ — în special în graiurile huțule /30, IV, 513; 62, 21/. Din rom. *știm* „id.“ (/78, 270/). Discuție mai largă — în /94, 174/. Der.: *štymováta* adj. „(lînă) scurtă“.

(**W**)**úrda** s.f. „brînză obținută din zer fiert“. Din rom. *úrdă* /94, 177; 27, 126; 88, 11; 89, 148; 67, VI, 500; 43, 54—67: aici — răspîndirea exactă a cuvîntului în toate limbile care îl cunosc și toate discuțiile etimologice de pînă acum/. Cf. și /7, h. 92/. Der.: (*w*) *úrženka* s.f. „lapte zăurdit“; *zaurdity* (*sy*) 1° „(despre lapte) a se brînzi“; 2° „a se înnora“, care ar putea fi și el un împrumut al rom. *a zăurdî* „1°“ (/4, 82; 46, I, 44 — Gura Jiului; II, 38, 72; 66 321/). Pentru derivate din alte graiuri v. /94, *ibid.*/.

**Žyntýća** s.f. 1° „zer din lapte de oaie, vacă“; 2° „lichidul rămas după obținerea urdei“; 3° „zer amestecat cu urdă“; cf. și /44, 97; 7, h. 93/. Din rom. dial. (trans. și mar.) *jîntiță* /94, 181; 88 11; 23, 86—7: aici — circulația cuvîntului la nord de Carpați și unele opinii etimologice; 79, 44/. Derivate: 1) *žyntičtî* s.m. „jîntuială (jîntuit), grăsimea care iese din caș după zer“<sup>2</sup>, creație proprie întîlnită și în graiurile transcarpatice /23, *ibid.*/; 2) *žyntičtîty* vb. „a jîntui“ (III, V); cf. și rom. *a jîntui*; 3) *žyntýčnik* s.m. „(iron.) cel căruia îi place să bea jîntiță“, prezent și acesta în graiurile sud-vestice de apus /23, 1. c./. Cf. (/65, 20; 17, 20—21/).

#### § 10. *Hrana păstorilor*<sup>3</sup>

**Banuš** s.m. „un fel de mămăligă pregătită cu smîntînă (în loc de apă)“. Hrinčenko /30, I, 27/ îl fixează tot la huțuli. Din rom. *bălmuş* „id.“ /94, 130; 88, 13/. Pentru rom. vezi, d. p., /73, II, 233/).

**Čir** s.m. „terci de mălai, cu care sînt hrăniți și cîinii“. Din rom. *cir* /94, 138: aici — susținerea etimologiei/. Alte sensuri și variante: /30, IV, 461, 463/. În v. M., derivat: (dim.) *čirók*.

**Kulěša** s.f. „mămăligă (de bază în alimentația huțulilor)“. În /30, II, 322/: tot la huțuli, cu același sens și unele derivate, dintre care *kulešinnýk* „(fam. și iron.) cel căruia îi place mămăliga“ e prezent și în v. M. Din rom.

<sup>1</sup> Cf. ([65, 21]): „Lina de pe cîrlane și mioare se numește *notiină*“.

<sup>2</sup> Din el se prepară untul, de calitate mai slabă.

<sup>3</sup> Cf. și § 9.

*culêșă* „id.” /94, 156; 88, 13; 96, 228: aici — prezența cuvîntului și în alte limbi slave; cf. și 77, 251/.

**Mamalýga** s.f. — sinonim, de uz facultativ, al lui *kuleša*, dar fixat și în sensul de „(fam. și iron.) om moale, papă-lapte”. Din rom. *mămăligă* „id.” /94, 160—1; 27, 136: românism devenit „balcanic”; 6, 12; cf. și 51, 85/. Cuvîntul e folosit mai mult de refugiații boici<sup>1</sup>, stabiliți în v. M. în timpul ultimului război.

**Mastéka** s.f. „specie de rășină, care se mestecă în gură”. Din rom. reg. *mestécă*, var. *mesteacă* „id.” (/73, II, 201; 46, I, 82 — Rm. Vîlcea; II, 117 — Suceava; 2, f. 6, 428/).

## § 11. Lumea animală

### A. Animale domestice

#### A. 1. Specii; caracteristicile lor<sup>2</sup>

**Cap** s.m. „țap”. Din rom. *țap* /94, 136: aici — derivatele și repartitia pe teren ucr.; 89, 146; 81, 89; 27, 142: nesigur de etimologie; cf. și 51, 86/. Derivate: (dim.) *capók*, *capóčok*.

**Maskor** s.m. „porc (indiferent de xsex) de la 6 luni în sus” (sub această vîrstă: (dim.) *máskori* s.n. și *máskoritko*. termeni de uz general, datorită semnificației lor afective). Termenii pentru noțiuni-specie sînt însă slavi. Din rom. reg. *máscor*, *máscure* „id.” ([2, f. 3, 161: aici — și atestările; cf. arom. *mascur*, mglr. *mascuri*]). Ca și la români ([17, 20, n. 1]), la stîmile huțule *mascurii* sînt nelipsiți.

**Kópyl** s.m. (der.: *kópyl'i* s.n.; *kópyl'úk* s.m.) „miel fătat toamna, cu mult înainte de Crăciun s. Anul Nou, înaintea altor miei, și numit așa primăvara”. Cu numeroasele sale sensuri tehnice, ca nume al unor obiecte sau părți ale lor, cuv. *kópyl* se întîlnește în toate dialectele ucr., înrudit fiind cu cel din bielorusă și rusă. Graiurile carpatice îl cunosc, însă, cu un sens total deosebit, de „bastard”, cu numeroase derivate /27, 131—2; 88, 1; 6, 12; 44, 245; 38, 287/. Sensul primar al cuv., cu circulație largă în Balcani, pare a fi acesta. Pentru el, pentru raporturile dintre cele două sensuri principale și pentru împrumutul din dacorom. veche în ucr. carpatică v. /27, *ibid.*/]. În v. M. termenul are o semantică specială, limitată la păstori<sup>3</sup>, „bastardul” numindu-se aici *po-kryl'úk*. Din rom. *cópil* (/1, I, p. II, 769—773; 66, 268—9; cf. 48, I, h. 73; 47, I, 137 — Banat: *cópilă* s.f. „oaie care fată prea de tînră, înainte de vreme (în vîrstă de un an). Miel de copilă“/).

**Korčítúra** s.f. „miel (în genere, animal) corcit, degenerat”. Din rom. *corcitură* „id.” (/10, 333; 1, I, p. II, 782/). Cf. /33, 23/.

<sup>1</sup> Boicii (ucr. *bójko*, pl. *bójky*; numele lor nu e lămurit, etimologic, nici azi) — grup etnografic ucrainean de pe versanții nordici ai Carpaților, vecin la est cu huțulii. V. graiul lor în [96].

<sup>2</sup> E vorba de nume de specii propriu-zise, ca și de nume date după caracteristici de vîrstă, de reproducere, de creștere etc.

<sup>3</sup> Cf. *kópyl* „bulz mic, pregătit în taină de stăpîn, odată cu pregătirea bulzului mare” la huțulii transcarpatici [23, 82]; *kopeleca* 2° „oaie care a fătat primul miel” [7, h. 65, pct. 72].

**Fáman** s.m. „(berbec și țap) lipsit de testicule, inapt de prăsilă“ (II, III). Din rom. *fámăn* „id.“ (/1, II, p. I, 42/) <sup>1</sup>. Acest cuvânt (inf. II : vechii huțuli îl utilizau constant), folosit încă în v. M. alături de ucr. *jelovéc, jélovvj, jelo-véga*, ar completa, astfel, seria arhaismelor lexicale și semantice românești din limba ucraineană, cf., d. p., /94, 111–2/.

**Harmasár**, s.m. „cal apt de reproducere“ (și peiorativ, la adresa bărbatilor). Din rom. *harmăsár* /94, 148/. Der.: (dim.) *harmasáryk* (dar și termen tehnic în tâmplărie, fierărie), *harmasáryčok*.

**Plekotófa** s.f. „(oaie) aplecătoare“ <sup>2</sup>. Din rom. *aplecătoare*. Der.: *plé-kanči* „mielul aplecat astfel“. V. § 1: *plekaty*.

**Ryngáč** s.m. 1° „bou s. cal lipsit de testicule s. bun de prăsilă inițial, dar castrat ulterior“ <sup>3</sup>; 2° „(peiorativ, despre oameni) bălos, nesuferit, vicios“. Din rom. *rincáci* „id.“ (/58, 231; 65, 55; cf. 59, 198; 66, 241/); cf. arom. *arungaciu*. V. și /94, 17/.

**Stérpa** s.f. „(oaie) stearpă“, frecvent ca și sinonimul său ucr. *jélova*. Din rom. *steárpă* „id.“ (/95, 114; cf. 66, 232/) <sup>4</sup>.

**Štýfa** s.f. „oaie s. scroafă care nu fată niciodată“; cf. și /30, IV, 514; „oaie stearpă“. Din rom. *štíră*, inv. și dial. „stearpă“ (/10, 1259; 18, 839; 66, 274/).

#### A. 2. *Organism; fiziologie; boli* <sup>5</sup>

**Dalák** s.m. „boală a oilor“. Din rom. *dalác* „id.“ (/71, 62; 64, 181; cf. 13, 284/). Pentru alte graiuri ucr. vezi /33, 17/.

**Ganč** s.m. „orice boală a animalelor“ (III : și a omului); și în alte graiuri : /30, I, 346; 79, 44/. Din rom. dial. *ganci* „id.“ (/1, II, p. I, 219; 46, II, 60/). Cf. /67, IX, 799; 38, 285; 6, 12; și 77, 370/. Der.: *gančovátyj* „cu ganci“. Sinonim : expr. z *gančém*.

**Gúša** s.f. „gușă“; și expr. : *nalyváty gúši* „(despre oi)?“. Din rom. *gúșă* /94, 147/. În v. M., cuvântul posedă sensurile 2°, 3° și 4° ale etimonului (/1, II, p. I, 331/); și : poreclă a unei femei.

**Kárdaš** s.m. „stîrv de animal“. Nu am putut stabili o sursă precisă. Cf. rom. *cardaș*; pol. *kardasz, kurdesz*; germ. *Karde*; etc.

**Lába** s.f. 1° „labă de animal; 2° „(iron, și fam.) mină“; în /30, II, 337/, alt sens, tot la huțuli. Din rom. *labă* /88, 2/.

**Skójka** s.f. (mai des la pl. : *skojký*) „excreșcență osoasă pe copita calului“. Din rom. *scóică* „id.“ (/64, 82, 227; 10, 1121/). Cf. altfel, în /30, IV, 138/. La alți huțuli — absent /7, h. 24/.

<sup>1</sup> Arhaism, cu acest sens, în rom., folosit încă, sporadic, în unele graiuri populare, dar pentru noțiunea de „hermafrodit“, cf. *ALR* II, I, *Supliment*, h. 16, pct. 876, 928, 478 și 605 (ceea ce contrazice părerea din [1, *ibid.*] că acest sens ar fi neatestabil).

<sup>2</sup> Numai inf. II : *drúha máma* „mamă de-a doua“.

<sup>3</sup> II : „bou castrat care își revine, fără a fi însă *buháj*, adică apt de reproducere“.

<sup>4</sup> Termen fără corespondent, intrucît aici ucr. *jélova* semnifică „oaia (vaca) care nu fată un an, doi s. numai cîtiva“, avînd ca sinonim și cuvîntul, iarăși propriu, *perexydnýca*.

<sup>5</sup> În această rubrică găsim cele mai puține împrumuturi. Multe dintre ele se referă, ca și cele din alte sectoare, cum s-a văzut, și sau mai ales la corpul omenesc. Aici am inclus doar acei termeni care sînt, prin semantică, preponderent „zootehnici“.

**Zgárda** s.f. 1° „bărbia (salba) oii s. a vacii”<sup>1</sup>; 2° „cureaua de la gîtul cîinelui”; cu alt sens, în alte graiuri: /94, 180/. Din rom. *zgărdă* „2°” (/18, 955; 66, 275/). Der.: (dim.) *zgardička*; *zgardýstýj*, -a, -e adj. „cu bărbie mare, lungă”.

### A. 3. *Împrumuturi „afective”<sup>2</sup>*

**Dihánija** s.f., sgt. 1° „jivină, animal sălbatic”; 2° „ființă monstruoasă”; 3° „(despre oameni) namilă foarte urită” — fără corespondent propriu. Din rom. *dihánia*, formă articulată a lui *dihánie*, cu mai toate sensurile acestuia (/18, 246; 48, II, h. 500/).

**Drýgla** s.f. „mîrtoagă, cal prost”. Din rom. dial. (nordic) *dráglă* (var.: *dríglă*, *dríglă*) „id.” (/10, 436; 68, 448/).

**Gájda** s.f., sgt. „cîine vagabond, nemernic, leneș”<sup>3</sup>; cu totul alte sensuri — în graiurile galițiene /94, 143/. Din rom. (Mold.) *gáidă* „crac (de animal mare)” (/1, II, p. I, 75, 263/). Pentru derivate pe teren ucrainean, v. /30, I, 345—6; 67, IX, 786/.

**Gobája** s.f. „pasăre de curte”, mai ales la voc. cu interj.: *yš*, *gobáje!* și în expr.: *gobája pustá* „gobaie nemernică”. Din rom. reg. *gobáie* „id.” ([18, 341; 48, I, h. 243]).

**Harám** s.m. „(cal, vacă etc.) mare și puternic; năraș, păcătos” și, peiorativ, despre oameni. Din rom. *harám* „id.” (/1, I, p. I, 360—1; 3, II, h. 282/).

**L’agúma** s.f. *Vezi Poma*.

**Mérša** s.f. „oaie pipernicită”. Din rom. dial. *mîrșă* „id.” (/2, f. 10—11, 723/). Cuvîntul e cunoscut aproape numai graiurilor huțule (rar, și în cele transcarpatice: *merxa*) /7, h. 12/<sup>4</sup>.

**Mokán** s.m. „(despre animale și oameni) mătăhălos; puternic”. Din rom. *mocán* „păstor ardelean”<sup>5</sup> (/2, f. 10—11, 745—6, sub 2° și 3°; cf. *Mocánu*, *Mocána* — n. de animale (/61, 375/)). Împrumutul există și în onomastica transcarpatică /16, 83/; în alte graiuri /33, 27/.

**Póma** s.f. „soi rău, viclean (de animal s. de om)”. Din rom. *poámă* „id.”. Împrumut recent, lipsit de sensurile de bază ale etimonului, el și-a atras un sinonim, rom. *legúma*, care a ajuns să exprime atitudini depreciative. Expr.: *šo to za póma (l’aguma)!* „ce poamă!”.

**Pyritúra** s.f. „animal slab, nefolositor”. Din rom. *pieritură* „id.” (/18, 615/). Inf. II l-a confundat cu *pyrlitúra* (< rom.).

**Ruptúra** s.f. 1° „animal slab, gata de pieire”; 2° „(iron.) babă, hîrcă; zdreanță”. Din rom. *ruptură* „id.” (/46, I, 108; cf. și 18, 730; 3, II, h. 282/).

<sup>1</sup> Sensul 1°, metaforic, specific graiurilor din v. M. (nu-l cunosc alte graiuri huțule și nici etimonul rom.) a făcut împrumutul acesta productiv, în creații proprii, și ca nume de animale.

<sup>2</sup> Numele acestei rubrici l-am preluat de la E. Vrabie [94, 185].

<sup>3</sup> Și la huțulii de peste Carpați se folosește, în locul termenilor, proprii, *pes*, *súka* (în v. M. și: *púlla*), ca eufemism, cuvîntul *gájda* [41, 20].

<sup>4</sup> Conform ipotezei de la p. 69, n. 4, acesta ar fi unul dintre împrumuturile bulgărești directe în graiurile carpato-ucrainene (cf. bulg. *mřša*). Pentru română cf. și ([64, 103; și *mērșă*]).

<sup>5</sup> În v. M. au ajuns emigranți din Ardeal, se pare, în mai multe „valuri”; v., pentru prezența și ocupațiile lor aici, I. Nistor, *Emigrările de peste munți*, București, 1915, extras, p. 45—51.

A. 4. *Diverse*

**Blýndyj**, -a, -e adj. „(animal) blînd, liniştit“. Din rom. *blind*, *blîndă* „id.“ /94, 132/. Der.: *blýndyly* „a scărpină un animal“.

**Samýndza** s.f. „sămînță, soi“. Din rom. *sămîndză*, V. și /62, 61/. Termenul a fost extras din expresii calchiate: *dóbryj na samýndzu* — *bun de sămînță* (cf. pentru aceasta /80, III, 1359; 65, 27/), (cu sinonimul recent: *dóbryj na prasilu, do prasily* „id.“) și (imprecăție) *propásty* (komus) *sa-mýndza* = *a-i pieri* (cuiva) *sămînța*, în dauna expresiilor proprii: *dóbryj na nasínhi* și (inv.) *na ryká*.

B. *Animale sălbatice, păsări, insecte*<sup>1</sup>

**Bursúk** s.m. „vieuze“ (și în onomastică). Forma huțulă este identică, fonetic, cu rom. *bursuc* „id.“ (alte forme ucr.: *bórsuk*, *borśúk* < tc.). Derivat: (dim.) *bursučók*; *Bursukiv* — toponim.

**Gána** s.f. „gaie (*Milvus regalis*)”; în /30, I, 346; II, 216/: *gana* și *kaňa* (2) — în graiurile carpatice. Din rom. *gâne* (> *gaie*) /88, 6; 38, 288/.

**Gužúl'a** s.f. — n. dat insectelor din mai multe specii. Din rom. reg. *gujulie* (și: *gijulie*) „id.“ (/10, 544; 48, II, h. 572, 574, pct. 334/) /88, 7; 76, 84; 38, 285: aici — variantele huțule/.

**Huhuréc** s.m. „specie de bufniță“. Din rom. *huhurét* „id.“, general în nordul țării (/48, II, h. 532, *Huhurez*/).

**Kapúša** s.f. „insecta *Melophagus ovinus*“. Din rom. *căpúșă* „id.“ (/65, 21/). V. o discuție mai largă în /94, 152—3/.

**Kertýca** (mai des, var.: *kertýna*) s.f. „mamiferul *Talpa europaea*“ — la huțuli îndeosebi, Din rom. *cîrțiță* „id.“ /88, 7/<sup>2</sup>.

**Pawún** s.m. „pasărea *Pavocristatus*“ — cuvînt „exotic“, pasărea nefiindu-le cunoscută direct huțulilor. Din rom. *păun* „id.“.

**Vatúj(k)a** s.f. „ied de căprioară“. Din rom. *vătúie* /94, 179; 38, 283; 89, 148/. Derivate: (dim.) *vatúci*, *vatúčitko*.

12. *Obiceiuri și credințe păstorești*

**Štíma** s.f. 1° „ființă imaginară silvestră; arătare; monstru“; 2° „bles-temul pus, de obicei prin uciderea unei femei, pe o comoară“. Din rom. reg. *ștîmă* „id.“ (/10, 1115; 68, 1169; 18, 839/).

**Štyngár** s.m. (și: *štingár*) 1° „prosop“; 2° „maramă“. Cu sensul 2° cuvîntul se leagă de păstorit, printr-una din destinațiile obiectului<sup>3</sup>. Din rom. *ștergár* „id.“ cu disimilație pe teren huțul.

<sup>1</sup> Numele de animale de origine românească, foarte numeroase în zoonomastica huțulă locală, în virtutea specificului lor, vor fi prezentate aparte. Din motive de spațiu, nu am inclus aici împrumuturile privind lumea vegetală, deși multe dintre ele sînt legate, neîndoielnic, de domeniul în discuție; cf. /94, 182/.

<sup>2</sup> În [44, 257] se trimite, însă, direct la bulg. *kárt*, *kártica*.

<sup>3</sup> În trecut, cînd venea vremea împreunatului oilor toamna, huțulcele, îmbrobodite cu maramă albe, lungi, înflorate și cu franjuri la capete și avînd ciorapi albi în picioare, mergeau printre oi și le loveau cu aceste maramă, ca și cu desaga ori cu două traiste legate între ele, pentru ca miei fătăți să fie frumoși, cu capete albe și cu *zgară* cît mai mare (socotită ca semn al unui soi superior).

13. *Varia*

**Folós** s.m. 1° „venitul realizat în gospodărie (din creșterea animalelor în primul rînda”; 2° „beneficiu; valoare”. Pentru 1° și: expr.: *trymáty na folós výwci (maržýnu)* „a ține pentru folos oi (vite)<sup>1</sup>. Din rom. *folós* (/I, II, p. I, 155; 68, 519/).

**Parĕ** s.f. „parte; soartă”. Din rom. *părte* /94, 166/. Der.: *partýka* „parte de moștenire ce se cuvine unui urmaș”. Și expr. (calc): *máty parĕ (z čóhos]* „a avea parte de ceva (de animale mai ales)“.

**Venít** s.m. „beneficiu; venit într-o gospodărie (din animale și pămînt)“. Din rom. *venít* „id.” /94, 179/. Vezi *folos*.

III. *Calcuri*<sup>2</sup>

**Imýtyśy** „a se închea (despre lapte), în expr.: *molokó imýlosy (sy lóvy)* „laptele s-a prins (se încheagă)“, după rom. *a se prinde* „id.” La fel și la ceilalți huțuli: /30, II, 374/.

**Molokó** s.n. 1° „lapte” (ca în ucr. comună și literară); 2° „mulsoare” (sinonim: *udýji*); 3° „caș” (cu pl. *molóka* „cașuri”<sup>4</sup>). Cu 2° — și în graiurile transcarpatice /23, 80—81/. Sensurile 2° și 3° — după rom. *lăpte* „mulsoare” (/95, 24 — Oltenia; 28 — v. Mureșului/<sup>5</sup>.

**Obernúty** vb. „a castra” (și expr.: *obernúty byká (= volá)* „a castra un bou”), calc după rom. reg. *a întoarce* „id.” (/18, 427/).

**Vydbýty** vb. (despre animale și femei) 1° „a dezvăța de supt”; 2° „a nu mai avea lapte”, sensuri specific huțule [7, h. 186], dezvoltate, probabil, după rom. *a dezbate* (inv. și pop.) 1° „a desface ceva; a desprinde”; 2° „a dezobișnui” (cf. /18, 239/).

**Vydbýtysy** vb. „(despre iapă) a se împreuna pentru reproducere” cf. și /30, IV, 204; I, 58/. După rom. reg. *a se bate* „id.” (/68, 154/).

**Dáty výwci u (n)a brýndzu** — expresie-traducere a celei rom. *a băgă (a pune) óile în (pe) brînză* (/3, II, h. 396: tot aici — și la huțulii din valea Sucevei/).

**Ľúta brýndza** — calc frazeologic al rom. *brînză iute* (/3, II, h. 424/). În graiurile huțule, adj. *l'útyi, -a, -e* = nu numai „pișcător; (despre miros) înțepător”, după rom. *iute* „id.” (/18, 398/); el a preluat și celelalte semnificații ale „prototipului” său semantic, în expr. ca: *čolovík (kyh) l'útyj = om (cal) iute* (cf. /68, 666/); *l'útyj tiť in* „tutun iute, tare”<sup>6</sup>; și adverbial: *l'úto* „iute, rapid”, d.p., în expr.: *robyty l'úto* „a lucra repede (și cu zel)“.

<sup>1</sup> Ca și o „zicală” a vechilor huțuli, cum că „în șapte ani porcul aduce omului *folos* mare: \* îl îmbracă în aur și argint \*, pe cînd găina îi distruge, în acest timp, pînă și temelia casei“.

<sup>2</sup> Unele împrumuturi de acest tip au fost date și în cap. al II-lea. Pretutindeni, este vorba de inovații semantice etc. locale. A se vedea sensurile ucr. comune ori teritorial mai largi și cele literare ale lexemelor respective în [85].

<sup>3</sup> Cf. și E. Vrabie, în „Romanoslavica”, VI, p. 6.

<sup>4</sup> Cf. rus. dial. *molóka* „produse lactate” (M. Vasmer, *Etimologičeskij slovar russkogo jazyka*, trad. rus., t. II, Moscova, 1967, 645).

<sup>5</sup> Transferul, pe teren UCR., de la 2° la 3°, probabil, prin: „cantitatea de caș (brînză) ținută dintr-o mulsoare“.

<sup>6</sup> Aceasta atestată, tot la huțuli, în [30, II, 390].

**Notă.** Grupăm aici laolaltă cîțiva termeni a căror origine românească în graiurile ucrainene, deci și în cele huțule, este nesigură, insuficient probată ori foarte controversată <sup>1</sup>: **berfela** „cujbă“ „id.“ la ceilalți huțuli: /30, I, 136/; pentru origine rom.: /82, 177: nu se indică, însă, etimonul; 88, 12: < rom. *bîrfeală*; opinie preluată în 67, II, 115/; cuvîntul nu trebuie legat de cel rom., abstract nominal, puțin folosit în graiurile populare, ci de ucr. transcarpatic *býrfa* „loitră“, *bérfa* < *ber-* „prăjină“ + *fa* „lemn“ /31, 4/; cf. ucr. carpatic *býrfy* plt. „fușteii unei scări mobile“ /30, I, 57/; mai dificilă de explicat este finala cuvîntului; **gazdă** „gospodar, om cu stare; *p. ext.* om care prezintă garanții de seriozitate și solvabilitate“, cu numeroase derivate în graiurile carpatice; pro: /88, 1; 33, 39/ <sup>2</sup>; contra: /22, 46; 44, 249; 96, 137/ < magh.; se poate admite, credem, paralel, și sprijinul rom. *găzdă*, care, regional, are același sens; cf. discuția din /67, IX, 785/; **lelyk** „bufnița *Vespertilio murinus*“: ca rom. (< *liliac* „id.“) în /88, 7/; în /49, 52/ se invocă direct, pentru ucr. dial. *lylyk*, bg. *lelekana* [!]; **mišinîi** „însîmbrare“, fără temei dedus în /88, 6: aici — „troupeau de moutons“/ din rom. *mișină* „fourmilliere, foule“ <sup>3</sup>; cuvîntul face parte din familia: *mišeti* „a amesteca“ și *mišennik* „sîmbrăș“; **pódra** „poliță în coliba stînei, pe care se țin cașul, urda și sub care sînt îngropate cazanele cu lapte“, deci cu sensul parțial al lui *komárnyk* (< rom.) din alte graiuri ucr. /94, 154—5; 82, 177; 89, 148/, legat în /88, 12/ de rom. *pod*, *podcălă*; v., însă, sensurile și răspîndirea cuv. în /96, 257, 269, 217/; cf. și /44, 36/; **skokér** „păstor“ (pl. *skokiri* „întregul personal al stînei“) după unii, derivat propriu (< *skot*), după alții /19, 584, 597/, împrumut al rom. *scutár(iu)* (< lat. ?; v.sl. ?) „șeful ciobanilor“ (cf. /3, I, h. 391, *Tirlaș* — în pct. 414: *scutáriu*) <sup>4</sup>; **šópa** „(la vechii huțuli) adăpost rudimentar pentru vite și oi; (azi) șopron, cămară“ <sup>5</sup>, derivat, fără temei, în /82, 177/ din rom.; de fapt, un împrumut din polonă (< germ.) /25, 127/; **válax** — în v. M.: doar ca nume de familie; în alte graiuri (Poltava și vestul Ucrainei, la huțuli mai ales): 1° „berbec castrat“; 2° „cel care castrează“, cu foarte multe derivate /30, I, 123/; acest cuvînt nu poate interesa cu siguranță și în mod direct lexicul rom. [20, II, h. 210; 67, IV, 299; V, 470—1/; cf. însă /52, 1456; 81, 59: pol. *walach* „cal castrat“ — de la numele valahilor, al păstorilor români nomazi din zona Carpaților, care se ocupau și cu castrarea animalelor).

#### IV. Încheiere

După cum se vede, cei cca. 170 de termeni discutați aici acoperă, deși inegal, toate sectoarele terminologiei păstorești huțule. Întrebuințarea lor regulată, constantă, autonomia semantică și numărul, uneori considerabil,

<sup>1</sup> Aici le dăm cu sensul lor din graiurile în discuție.

<sup>2</sup> Tot românesc îl socot N. Corlăteanu, *Curs de limba moldovenească literară contemporană*, I, Chișinău, 1956, p. 146; V. S. Vaschenko, *Poltavski hovory*, Xarkiv, 1958, p. 349.

<sup>3</sup> Vezi o discuție largă a rom. *mișină* la N. Drăganu, în „Revista filologică“, II, 1928, nr. 3, p. 297—304.

<sup>4</sup> În [28] se neagă, după [14], proveniența românească nu numai a acestui cuvînt, ci și a altora: *tájstra*, *kulěša* etc.

<sup>5</sup> Inf. II: vechii huțuli își construiau foarte rar *grajduri* pentru vite; acestea vărau în munți și iernau fie pe lingă case, în aer liber, fie în *šopa*; pentru practica iernatului vitelor în aer liber, în vremurile de demult, la români, v. ([95, 125 și n. 28]).

de derivate dovedesc vechimea (justificată și de premiza teoretică că la contactul a două limbi sau graiuri primele reacționează tocmai porțiunile lexicale terminologice, după importanța ocupațiilor respective) și deplina integrare a majorității acestor împrumuturi, percepute ca proprii de către vorbitorii huțuli. Informatorii, toți bilingvi, făceau adesea precizări în legătură cu multe cuvinte: „așa se spunea demult”; „așa știu și am auzit din străbuni”; „nu se spune (spunea) așa la noi”; „cuvântul acesta e vechi, celălalt e mai nou (de după 1918)” etc. În situația cuvântului vechi, auzit „din moși-strămoși”, se află adesea cuvintele românești, simțite, astfel, ca proprii și distinse uneori, prin „simț lingvistic”, de altele, tot românești, dar simțite ca străine, motiv pentru care ei dădeau pentru acestea din urmă explicații în limba română. În același sens vorbește și lipsa corespondentelor slave, constatată și în alte graiuri și limbi pentru domeniul cercetat. Mulți termeni românești sînt singurii semnificanți ai realităților respective. Acolo unde există, termenii slavi sînt, de regulă, diferențiați semantic. Calcurile vădesc și ele amploarea influenței lexicale românești, care, cantitativ, trebuie să fi fost mai mare în trecut față de perioada actuală, cînd se constată cunoașterea și uzitarea unor cuvinte doar de către generațiile mai vîrstnice și ieșirea altora din uz, deși astăzi receptarea prin bilingvism a elementelor românești este considerabilă și continuă (printre ele și a unora pastorale noi) în graiurile din valea Moldovei.

Sub raport etimologic, originea variată a terminologiei pastorale românești nu prezintă interes aici, cu excepția unor cuvinte de origine sud-slavă și maghiară în română, care, după anumite opinii, puteau fi preluate în graiurile ucrainene direct din limbile respective. Exceptînd unele cuvinte despre care, într-adevăr, este greu de spus dacă sînt românești în ucraineană sau ucrainene în română, prezența în graiurile huțule a lexelelor de origine românească sigură (adică a celor latine și autohtone în ea) probează *proveniența românească* la huțuli și a cuvintelor din categoria de mai sus.

Majoritatea împrumuturilor se regăsesc și în alte graiuri ucrainene. Față de ce se știa despre ele, din înregistrările lor mai vechi și mai noi, cercetarea noastră a relevat anumite arhaisme lexical-semantic, unele calcuri, ca și un număr de împrumuturi specifice, cu calificarea foarte relativă a acestora din urmă ca atare, doar pe baza lipsei lor din alte graiuri. Fonetismul împrumuturilor din cele două straturi este un criteriu relativ și el de datare și distincție, și din cauza bilingvismului vechi și permanent al huțulilor, mai ales în condițiile strînsei vecinătăți a lor, în cei peste două sute de ani, cu populația românească din v. M.

Deși, în general, dovedirea sursei românești a cuvintelor discutate nu prezintă dificultăți de ordin fonetic, nu am insistat asupra acestui aspect. Socotind că, așa cum se știe, procesul încetățenirii și procesul adaptării împrumuturilor într-o limbă sau într-un grai nu sînt perfect paralele și că, în al doilea rînd, adaptarea lor fonetică este de durată, pe cînd încadrarea mor-

fologică este rapidă și inevitabilă, am specificat îndeosebi semantica și valoarea morfologică a lexemelor înregistrate în anchetă. Din punct de vedere morfologic, cea mai mare parte a lor sînt substantive, nume de obiecte concrete precise și adeseori noi pentru huțuli.

O examinare completă a tratamentului fonetic al împrumuturilor românești, ca și a locului lor în sistemul lexical-semantic al graiurilor studiate, va fi posibilă numai după înregistrarea exhaustivă a acestora, ceea ce va permite și o apreciere reală de ansamblu a amplitudinii, vechimii și căilor transferului de material lingvistic românesc în graiurile huțule din valea Moldoviței.

#### BIBLIOGRAFIE

1. Academia Română, *Dicționarul limbii române*, București; Tomul I, partea I (A-B), 1913, partea II (C), 1940; partea III, fasc. 1 (D-De), 1949; Tomul II, partea I (F-I), 1934, partea II, fasc. 1 (J-Lacustru), 1937; Tomul, II partea III, (Ladă-Lojniță).
2. Academia Republicii Socialiste România, *Dicționarul limbii române (DLR)*, serie nouă, tomul VI, fasc. 1-14, București, 1965-1968.
3. *Atlasul lingvistic român, serie nouă*, vol. I-II, București, 1956 (Institutul de lingvistică al Academiei R.S.R., filiala Cluj).
4. V. Arvinte, D. Ursu, M. Bordeianu, *Glosar regional*, București, 1961.
5. V. Arvinte, *Un caz de bilingvism slavo-român. În legătură cu elementele românești din graiul lipovenilor din Dumasca*, în „Studii și cercetări lingvistice”, IX, 1958, nr. 1, p. 45-49.
6. D. G. Bandrivskij, *Materialy do dialektnoho slovnika Boryslavskoho i sumišnyx rajoniv Lviškoji oblasti*, în „Doslidžennja i materialy z ukrajinškoji movy”, tom IV, Kiev, 1961, p. 3-14.
7. S. B. Bernštejn ș. a., *Karpatskij dialektologičeskij atlas*, vol. I-II, Moscova, 1967 (hărțile sînt în vol. al II-lea).
8. S. P. Bevzenko, *Do xarakterystyky skladu ukrajinšyx dialektiv* în „Naukovi zapysky”, tom XXVI, fasc. 2, Užhorod, 1957, p. 164-188.
9. Gr. Brîncuș, *Nume date animalelor domestice*, în „Limba română” XVI, 1967, nr. 2, p. 169-175.
10. I. A. Candrea, Gh. Adamescu, *Dicționarul limbii române din trecut și de azi (...)* București, 1931.
11. A. Candrea și O. Densusianu, *Dicționarul etimologic al limbii române. Elementele latine (A-Putea)*, București, 1907-1914.
12. Th. Capidan, *Raporturile lingvistice slavo-române*, în „Dacoromania”, III (1923), p. 146 și urm.
13. Idem, *Românii nomazi. Studiu din viața Românilor din sudul Peninsulei Balcanice*, în „Dacoromania”, IV (1924-1926), partea I (Studii), p. 183-352.
14. D. Crâncă, *Rumunské vlivy v Karpatech ze zvláštním zřetelom k Moravskému Valašsku*, Praga, 1938.
15. P. P. Čučka, *Antroponimija Zakarpattja i mihracija naseleňnja v ukrajinšyx Karpatax*, în „XII Respublikanska dialektoložična narada (Tezy dopovidy)”, Kiev, 1965, p. 25-27.
16. Idem, *Pro rumunški elementy v antroponimiji Zakarpattja*, în „Vostočnoslavjansko-vostočnoromanskije jazykovyje, literaturnyje i fol'klornyje svjazi” [mai departe: „Svjazi”], Cernăuți, 1966, p. 82-3.
17. D. Dan, *Stîna la români din Bucovina. Schiță folclorică ilustrată*, Cernăuți, 1923.
18. *Dicționarul limbii române moderne*, București, 1958.
19. N. Drăganu, *Românii în veacurile IX-XIV pe baza toponimiei și onomasticii*, București, 1933 (Studii și cercetări, XXI).
20. J. O. Dzendzelivskij, *Linhvistyčnyj atlas ukrajinšyx narodnyx hovoriv Zakarpatskoji oblasti URSR (Leksyka)*, Užhorod, I, 1958, II, 1960.
21. Idem, *Izohlosy leksyčnyx rumunizmiv u hovorax Zakarpatskoji oblasti* (Pe baza datelor Atlasului de sub 20), în „Svjazi”, p. 16-18.

22. Idem, *Izohlosy uhorškich leksyčnyx našaruvań v ukrajinškyx hovorax Zakarpatškoj oblasti URSR* (Pe baza datelor *Atlasului*), în „Ukrajinska linhvistyčna heohrafija”, Kiev, 1966, p. 45–75.
23. Idem, *Nazvy moločnyx produktiv vivčarstva v zakarpatškyx hovorax*, în „Terytorial'ni dialekty i vlasni nazvy”, Kiev, 1965, 80–89.
24. Idem, *Nazvy nemoločnyx produktiv vivčarstva v zakarpatškyx ukrajinškyx hovorax*, în „Tezy dopovidej (...)”, Užhorod, 1965, 35–41.
25. Idem, *Ovcevodčeskaja leksika zakarpatškich govorov*, în culeg. „Obščeslavjanskij lingvističeskij atlas”, Moscova, 1965, 117–132.
26. Idem, *Sposterežennja nad terminolohijeju narodnoji metrolohiji hovirok Zakarpatškoj oblasti*, în „Naukovi zapysky”, tom XIV. Užhorod, 1955, p. 81–139.
27. M. A. Gabinskij, *Kontribucij la studijul komunitatyj lexicale ucraino-balkaniče*, în „Vostočnoslavjano-moldavskije jazykovyje vzaimootnošenija”, vol. II, Chișinău, 1967, p. 117–147.
28. K. J. Halas, M. P. Lyzaneč, *Do pytannja pro valašku kolonizaciju*, în „Tezy dopovidej do XIX naukoj konferenciji”, Užhorod, 1965, p. 39–46.
29. S. Hrabec, *Nazwy geograficzne Huculszczysny*, Cracovia, 1950.
30. *Slovaŭ ukrajinškogo jazyka*, I–IV, Kiev (1907–1909), sub red. lui B. D. Hrinčenko, reeditare: Kiev, 1958–1959.
31. Olexa Horbatsch, *recenzie, Druhyj zošyt etymolohičnoho slovnyka ukrajinškoji movy*, extras din rev. „Sučasnist’”, 4 (40), 1964, p. 3–8, München.
32. Idem, *Tretij zošyt...*, ibid., 1964 nr. 9, p. 3–7.
33. O. Horbatsch, *Pivnično-naddniŭrjańska hovirka i dialektnyj slovnyk s. Romaniv Lvivškoji oblasti*, München, 1965.
34. Idem, *Dialektnyj slovnyk pivnično-dobruďžanskoji hovirky s. Verxnij Dunaveč bil'a Tuli*, München, 1968.
35. Idem, *Arho ukrajinškyx lirnykiv*, München, 1957.
36. Idem, *Leksyka „dytjačoji movy” v Ukrajinі*, New-York, 1968.
37. *Istortja Ukrajinškoji RSR*, vol. I–II, Kiev, 1967.
38. J. Janów, *Z fonetyk i gwar huculskich...*, în „Symbolae grammaticae in honorem Joannis Rozwadowski”, II, Cracovia, 1928, 259–290.
39. Idem, *Ważniejsze cechy gwar huculsko-pokuckich, a teorie o Bolochowcach*, Varșovia, 1938.
40. Idem, *Wpływ słownictwa rumuńskiego na Podkarpacie, osobliwie na gwarę huculską. Pochodzenie Huculów w świetle zapożyczeń*, Lwow, 1938. O cunoaștem numai din referințe bibliografice.
41. M. A. Hrycak, *Eufemizmy v ukrajinškyx hovorax Zakarpatťja*, în „Tezy dopovidej do XX naukoj konferenciji, serija movoznavčja”, Užhorod, 1966, p. 17–24.
42. Ju. O. Karpenko, *Ukrajinško-moldavška vzajemodija v oronimiji Bukovyny*, în „Svjazi”, p. 35–37.
43. G. P. Klepikova, *Iz karpato-balkanskoj terminologiji vysokogornogo skotovodstva*, I. Urda, în culeg. „Etimologija”, Moscova, 1968, p. 62–80.
44. B. V. Kobyl'anskyj, *Dialekt i literaturna mova (Sxidnokarpatškyj i pokutškyj dialekty, ...)*, Kiev, 1960.
45. M. V. Leonova, *Do xarakterystyky hovirok pivničnyx rajoniv Bukovyny*, în „Pytannja istoriji i dialektolohiji sxidnoslovjanskyx mov”, Cernăuți, 1958, p. 89–103.
46. *Lexic regional*, București; I, 1960, II, 1967 (Societatea de științe istorice și filologice din R. S. România).
47. *Materiale și cercetări dialectale*, I, București, 1960.
48. *Micul atlas lingvistic român, serie nouă*, București, I, 1956, II, 1967 (Institutul de lingvistică din Cluj).
49. A. S. Mel'ničuk, *Značennje vostočnoromanskix jazykovyx dannyx dl'a istoriji drevne-russkogo i ukrajinškogo jazykov*, în culegerea de sub 27, p. 49–56.
50. G. Mihăilă, *Imprumuturi vechi sud-slave în limba română. Studiu lexic-semantice*, București, 1960.
51. M. Mitu, *Etimologii românești în „Dicționarul limbii polone”*, în „Romanoslavica”, XII, 1965.
52. Gr. Nandriș, *Păstoritul românesc în Carpații poloni în lumina Atlasului lingvistic al Poloniei subcarpatice (AJPP)*, în „Dacoromania”, VIII (1934–1935), p. 138–148.

53. I. Nistor, *Românii și rutenii în Bucovina. Studiu istoric și statistic*, București, 1915.
54. M. O. Onyskevič, *Slovar bojkivškoho dialekta (B)*, în culeg. „Slavjanskaja leksikografija i leksikologija”, Moscova, 1966, p. 61—101.
55. V. I. Oros, *Pro ukrajinsko-rumunski movni kontakty v svidnyx rajonax Zakarpattja*, în „Svjazi”, p. 54—55.
56. I. Pankevič, *Ukrajinski hovory Pidkarpatskoji Rusi i sumežnyx oblastej*, Praga, 1938.
57. Tache Papahagi, *Dicționarul dialectului aromân*, București, 1963.
58. Idem, *Graiul și folclorul Maramureșului*, București, 1915.
59. G. Pascu, *Sufixe românești*, București, 1916.
60. St. Pașca, *Glosar dialectal...*, București, 1928.
61. Idem, *Nume de persoane și nume de animale în Țara Oltului*, București, 1936 (Studii și cercetări XXVI).
62. I. Pătruț, *Fonetica graiului huful din valea Sucevei*, București, 1957.
63. E. Petrovici, *Texte dialectale culese de...*, Sibiu-Leipzig, 1943 (Supliment la Atlasul lingvistic român II).
64. S. Pop, *Cîteva capitole din terminologia calului*, Cluj, 1928.
65. Dr. E. Precup, *Păstoritul în munții Rodnei*, Cluj, 1926.
66. Al. Rosetti, *Istoria limbii române de la origini pînă în secolul al XVIII-lea*, București, 1968.
67. J. B. Rudnyčkyj, *An Etimological Dictionary of the ukrainian language*, Winnipeg, Canada, fasc. 1—9 (1962—1970).
68. A. Scriban, *Dicționarul limbii românești*, ed. I, Iași, 1939.
69. S. V. Semčynskyj, *Leksyčni zapoznyčennja z rosijskoji ta ukrajinskoji mov u rumunskij movi*, Kiev, 1958.
70. Fr. Slawski, *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Cracovia, fasc. 1—13, 1952—1968.
71. I. Stoian, *Păstoritul în Rîmniciu-Sărat*, în „Grai și suflet”, VI (1934), p. 41—74.
72. *Studii și materiale privitoare la formarea cuvintelor în limba română*, vol. I—IV, București, 1959—1967.
73. D. Șandru și F. Brinzeu, *Printre ciobanii din Jina, I*: în „Grai și suflet”, V (1931—2), fasc. 2, p. 300—350; *II*: ibid., VI (1934), fasc. 1—2.
74. N. M. Šanskij, *Etimologičeskij slovar russkogo jazyka*, Moscova, I (A), 1963, II (B), 1965.
75. L. Șăineanu, *Dicționar universal al limbii române*, ed. a IV-a București, 1922.
76. G. F. Šylo, *Ukrajinsko-rumunski movni vzjazky*, în „Svjazi”, p. 84—85.
77. L. Tamas, *Etimologisch-historisches Wörterbuch der Ungarischen Elemente im Rumänischen*, Budapest, 1966.
78. T. Teaha, *Graiul din valea Crișului Negru*, București, 1961.
79. L. S. Tereško, *Moldavanizmy v ukrajinskix hovirax Odeščyny*, în „Tezy dopovidej naukovoji konferenciji fil. fak.”, Odesa, 1965, 43—44.
80. Dr. H. Tiktin, *Rumänisch-deutsch Wörterbuch*, I—III, 1903—1924.
81. O. N. Trubačev, *Proisxoždenije nazvanij domašnyx žyvoťnyx v slavjanskix jazykax*, Moscova, 1960.
82. R. J. Udler, *Influence reciproce moldo-ukrainene yn rajoanele periferice* în culeg. de sub 27, p. 170—179.
83. D. Udrescu, *Glosar regional Argeș*, București, 1967.
84. *Ukrajinska Radjanska Encyklopedija*, tomul 3, Kiev, 1962.
85. *Ukrajinsko-rosijskij slovnyk*, Kiev, 1965.
86. V. Vascenco, *O fonomorfologičeskoj adaptaciji slavjanskix zaimstvovanij (...)*, în „Romanoslavica”, VII, București, 1963.
87. A. Vašek, *Sur la méthodologie des recherches carpatologiques*, în „Romanoslavica”, XIV, București, 1967, p. 13—38.
88. A. de Vincenz, *Les éléments roumains du lexique houtzoule*, Paris, 1959 (Centre roumain de recherches de Paris).
89. Idem, *Le substrat roumain dans les Carpathes de Nord*, în „Communications et Rapports du Premier Congrès International de Dialectologie generale (...)", Louvain, 1965 (extras).
90. Idem, *Onomastique des Carpathes. Problèmes et méthodes*, extras din „Atti e memorie del VII Congresso Int. di Scienze Onomastiche”, vol. II — „Toponomastica”, Florența, 1963, p. 425—430.
91. Idem, *Le nom de famille houtzoule*, extras din „The Annals of the Ukrainian Academy of Arts and Sciences in the U.S.”, vol. VIII, 1960, nr. 1—2 (25—26), p. 191—205.

92. Idem, *En marge des atlas ukrainiens. I. A propos d'une enquête de 1936—1939*, in „Orbis“, t. XII, nr. 1, 1963, p. 169—185.
93. Idem, *La toponymie des Carpathes du nord*, Paris, 1959.
94. E. Vrabie, *Influența limbii române asupra limbii ucrainene*, in „Romanoslavica“, XIV, 1967, p. 109—198.
95. R. Vuia, *Tipuri de păstori la români (...)*, București, 1964.
96. F. T. Zylko, *Narysy z dialektolohiji ukrajinskoji movy*, ed. a II -a (refăcută), Kiev, 1966.

## РУМЫНСКИЕ ЭЛЕМЕНТЫ В ПАСТУШЕСКОЙ И ЖИВОТНОВОДЧЕСКОЙ ТЕРМИНОЛОГИИ У ГУЦУЛОВ

(Резюме)

Данная статья является первой частью более объемной работы о влиянии румынского языка на небольшую группу гуцульских диалектов Румынии, расположенных на юге территории проживания гуцулов, а именно: говоры долины реки Молдовицы, которые охватывают села: Молдовица, Валя Боулуй, Чумырна, Демакуша, Путна-Секриеш, Рашка и Арджел. В работе приводятся анкетные данные, собранные автором в этих селах в 1967—1968 гг.

В первой части статьи приводятся краткие общие замечания, касающиеся специфики гуцульских говоров, необходимости изучения иноязычных, в первую очередь, румынских элементов этих говоров, прослеживается история поселения гуцулов в долине Молдовицы и их занятия здесь, характер, древность и периодизация румынского влияния на эти говоры; анкетные данные (вопросник, информаторы, транскрипция), разные.

В *Списке заимствований* слова располагаются по тематическим группам, а внутри групп — по алфавиту. Каждая статья включает в себя: *слово гуцульского говора* (и его варианты, если таковые имеются), грамматическое и лексическое значение, (чаще всего) изоглоссу заимствования на территории гуцульских говоров и т. д., функционирование (наличие или отсутствие синонимов и т. д.); *этимон* с привлечением по возможности наибольшего числа параллелей в дакорумынских говорах (соответствующие работы заключаются в круглые скобки; все другие ссылки даются в прямых скобках; и со ссылкой на работы в которых выдвигается или поддерживается данная этимология) иногда приводятся взаимоисключающие мнения. Далее приводятся словообразовательные типы данного слова или другие заимствования из гнезда слова-заглавия. Иногда комментарии даются в ссылках (в которых часто отмечается проявление билингвизма информаторов). Весь украинский материал дается в транслитерации. Всюду расставлено ударение. По ряду причин в работу не могли быть включены многочисленные заимствования из местной гуцульской зоономатики и названия растительного мира (хотя их связь с указанной в работе областью очевидна).

В третьей части статьи приводится несколько *семантических и фразеологических калек*, в большинстве случаев ранее не зарегистрированных в работах, известных автору. В специальном разделе даются слова, румынское происхождение которых в гуцульских говорах и в целом в украинских говорах не вполне достоверно или недостаточно доказуемо, или очень противоречиво.

*Выводы* сводятся к следующему: заимствования, насчитывающие около 170 единиц, полностью вошли в лексико-семантическую систему заимствующего говора; значительные отличия заимствований, осуществленных до и после поселения гуцулов в долине Молдовицы, сущность этого различия сводится к тому, что билингвизм гуцулов изменил и изменяет фонетику заимствований, и факт их отсутствия в других карпатско-украинских говорах является относительным критерием дифференциации этих двух слоев; обоснование трактовки отдельных слов, относимых иногда к южнославянским (болгарским) и венгерским прямым заимствованиям у гуцулов, в качестве лексем *румынского происхождения*. Уточняется, что только полная регистрация имеющегося в виду влияния, которую автор намерен осуществить в ближайшем будущем, сможет дать общую реальную картину объема, древности и путей перенесения румынского языкового материала в данные говоры.

## ÉLÉMENTS ROUMAINS DANS LA TERMINOLOGIE PASTORALE ET DE L'ÉLEVAGE DU BÉTAIL CHEZ LES HUTZULES

(Résumé)

L'article représente la première partie d'une recherche plus ample concernant l'influence de la langue roumaine sur un groupe restreint de parlers hutzules de Roumanie, situés à la limite méridionale du territoire hutzule, à savoir les parlers de la vallée de la rivière Moldovitz, pratiqués dans les villages; Moldovitz, Valea Boului, Ciumirna, Demacusa, Putna-Secies, Raşa et Argel.

L'auteur présente ci-contre les résultats des enquêtes qu'il a entreprises pendant les années 1967, 1968, dans ces localités. Il donne, tout d'abord, quelques brèves observations d'ordre général concernant le caractère spécifique de ces parlers, la nécessité d'y étudier les éléments allogènes — et surtout roumains — qu'on y rencontre, l'historique de l'établissement des Hutzules dans la vallée de la Moldovitz et les occupations qu'ils pratiquent, la nature, l'ancienneté et la périodicité de l'influence roumaine sur leurs parlers, enfin, des données sur l'enquête (questionnaires, informateurs, transcription) varia.

La *Liste des Emprunts* comprend des mots groupés en secteurs, par thèmes, et dans le cadre de chaque secteur, alphabétiquement. Chaque article comprend: le mot hutzule (et ses variantes, lorsque celles-ci existent), la valeur grammaticale, la signification (le plus souvent possible), l'isoglosse de l'emprunt dans le restant des parlers hutzules et autres, son caractère fonctionnel (existence ou absence de synonymes), l'étymologie, avec le plus d'attestations possibles dans les parlers daco-roumains (les ouvrages y relatifs sont indiqués entre parenthèses rondes, toute autre référence bibliographique est donnée entre parenthèses droites; sont indiqués aussi les travaux qui proposent ou soutiennent justement l'étymologie que donne l'auteur; il cite parfois aussi des opinions contraires.) Suivent les dérivés propres ou autres emprunts à la famille du mot-titre. Les commentaires, parfois, sont donnés en notes (celle-ci, souvent, consignent certaines manifestations de bilinguisme des informateurs). Tous les matériaux ukrainiens sont donnés en translittération. L'accent y est régulièrement noté.

Pour différentes raisons, le travail ne peut porter aussi sur les emprunts, du reste fort nombreux, concernant la zoonomastique hutzule ou le monde végétal (bien que, bon nombre d'entre eux, soient dans un rapport évident avec le domaine qui nous intéresse).

La troisième partie enregistre quelques *calques sémantiques et phraséologiques*, pour la plupart non mentionnés dans les ouvrages consultés par l'auteur. Une rubrique à part consigne les mots dont l'origine roumaine est douteuse, ou insuffisamment prouvée ou encore fort controversée, dans les parlers hutzules et en général ukrainiens.

Les *Conclusions* portent sur l'entière intégration des quelques 170 emprunts dans le système lexical-sémantique des parlers récepteurs; la difficulté de distinguer les emprunts antérieurs, de ceux ultérieurs, à l'établissement des Hutzules dans la vallée de la Moldovitz, cette difficulté provenant du fait que leur bilinguisme a modifié et continue de modifier la phonétique des emprunts et que la simple absence de tels emprunts dans d'autres parlers carpato-ukrainiens ne peut représenter qu'un critère relatif de différenciation des deux couches; l'opportunité de traiter de certains mots considérés, parfois, comme étant des emprunts au slave du Sud (bulgares) ou à la langue hongroise, opérés directement chez les Hutzules, mais que l'auteur estime être des *lexèmes de provenance roumaine*. On y préconise l'enregistrement *exhaustif* des matériaux linguistiques roumains transférés dans les parlers investigués, à des époques, par des voies et dans des circonstances distinctes.